

Літаратура і Мастацтва

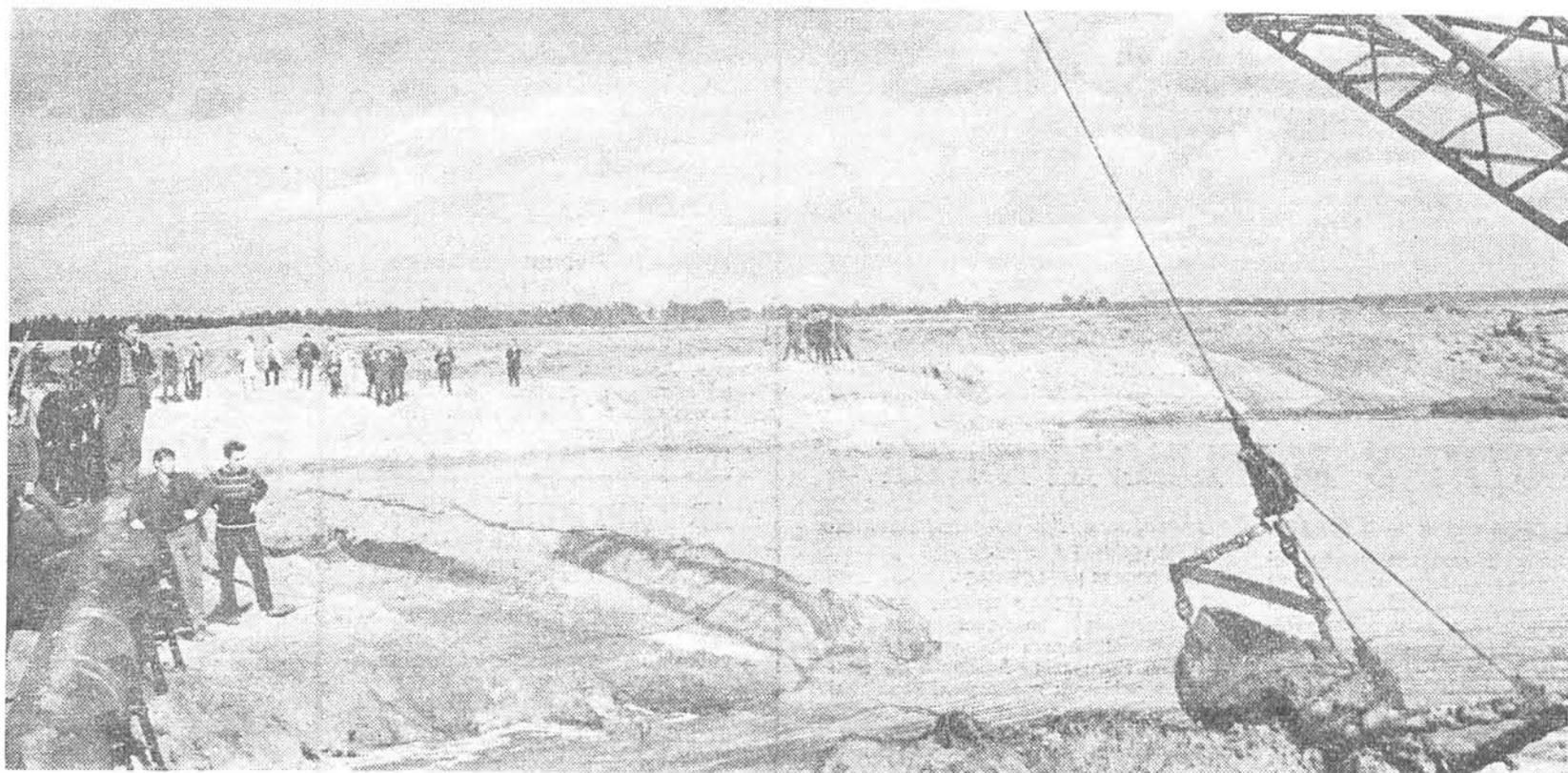
ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 37 (2668)

Пятніца, 14 верасня 1973 года

Цана 8 кап.

Заканчваецца ўзвядзенне гідравузла Вілейска-Мінскай воднай сістэмы.

У мінулую суботу на гідравузле адбылася знамянальная падзея—перакрыццё русла ракі Віліі—маці воднай сістэмы. Гэты дзень увайдзе ў гісторыю як дзень нараджэння буйнейшага ў Беларусі штучнага вада-сховішча.

На здымках:

1. Ускрыццё прарана—новага русла для Віліі.
2. Бесклапотны бег Віліі спынен...
3. Бульдазерысты В. Венцлаўскас і У. Гуль.

Фота М. БАНДАРЫКА.

УКАЗ ДЗЯРЖАЎНАГА САВЕТА НАРОДНАЙ РЭСПУБЛІКІ БАЛГАРЫ

Прысвоіць званне Героя Народнай Рэспублікі Балгарыі гаварышу Леаніду Ільічу Брэжневу — выдатнаму дзеячу Камуністычнай партыі Савецкага Саюза і Савецкай дзяржавы, міжнароднага камуністычнага і рабочага руху, барацьбіту за мір і дружбу паміж народамі, за выключныя заслугі ў развіцці, умацаванні і паглыбленні балгара-савецкай дружбы і будаўніцтва сацыялізму ў Народнай Рэспубліцы Балгарыі, за актыўны ўдзел у разгроме гітлераўскага фашызму і вызваленні народаў, за асабісты ўклад у распрацоўку і ажыццяўленне ленінскай генеральнай лініі Камуністычнай партыі Савецкага Саюза па будаўніцтву камунізму і мірнай палітыкі Савецкай дзяржавы, за нястомную дзейнасць па згуртаванні сацыялістычнай садружнасці, радоў міжнароднага камуністычнага і рабочага руху і нацыянальна-вызваленчай барацьбы, па ўмацаванні ўсеагульнага міру, супрацоўніцтва і дружбы паміж народамі ў імя перамогі ідэй марксізму-ленінізму.

Старшыня Дзяржаўнага савета Народнай Рэспублікі Балгарыі
Т. ЖЫГУКАУ.
Сакратар Дзяржаўнага савета Народнай Рэспублікі Балгарыі
М. МІНЧАУ.

НАБЫТАК МУЗЕЯ

У літаратурны музей народнага паэта Беларусі Якуба Коласа прыйшло пісьмо. У ім аказаліся два арыгінальныя здымкі і невялікая выразка з газеты «Камунар Магілёўшчыны» за 1938 год. Даслала гэтыя матэрыялы былая артыстка Другога БДТ Тацяна Бандарчык.

На першым здымку

знята заключная сцена спектакля па п'есе Якуба Коласа «Вайна-вайне», пастаўленая другім Беларускаім драматычным тэатрам (цяпер тэатр імя Я. Коласа) у самым пачатку 1937 г.

Цікавы таксама другі здымак. На ім — артысты спектакля «Вайна-вайне» з калгаснікамі — ударнікамі Ленінскага раёна, якія

пабывалі на спектаклі.

У выразцы з газеты надрукавана інтэр'ю Якуба Коласа, якое ён даў у свой час карэспандэнтам, пабываўшы на спектаклі. «У пушчах Палесся», што быў пастаўлены да 20-годдзя Вялікага Кастрычніка па апавесці «Дрытва». Тут народны паэт дзяліўся сваімі думкамі і ўражаннямі аб спектаклі, даваў ацэнку ігры артыстам.

М. ЖЫГОЦКІ.

ВЕСТКІ З МАГІЛЁЎШЧЫНЫ

ПРА ПАЭТА-ЗЕМЛЯКА — З ЭКРАНА

У Трасцінскім сельскім клубе Хоцімскага раёна адбыўся калектыўны прагляд дакументальнага кінафільма «Край крынічны», у якім расказваецца пра жыццёвы і творчы шлях народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова. Здымкі фільма зроблены на Магілёўшчыне, на радзіме паэта. Есць тут і кадры з Хоцімска і Трасціна, з ваколіц Бясыдзі, дзе часта бывае паэт.

Пасля прагляду гледачы абмеркавалі кінафільм і выказалі шчырую падзяку стваральнікам яго.

ДОБРЫЯ ВЫНІКІ

Аддзел культуры Магілёўскага райвыканкома падвёў вынікі работы культасветустановаў у час уборкі ўраджаю. Заслужыў вае ўвагі вопыт агітбрыгады раённага дома культуры. У перыяд жніва яна зрабіла дваццаць выездаў у калгасы і саўгасы. Хлебаробы шчыра сустракалі ідэялістычнай агітбрыгады Тамару Ганчарову, Святлану Шчамялёву, Віктара Курачэнку, Тацяну Курьловіч, Вячаслава Жукава і іншых.

Добра напачувалі таксама культасветработнікі Мяжыскага, Хо-

рошкаўскага, Брылёўскага і Княжыцкага сельскіх клубаў.

ТРОХСОТЫ КІНАСЕАНС

Трохсоты сеанс з пачатку года прадмантраваў жыхарам вёскі Арэхаўка Клічаўскага раёна кінамеханік Рыгор Рыгоровіч Альховік. За гэты час кінафільмы прагледзелі каля сямі тысяч чалавек.

Р. Альховік аддаў любімай справе звыш дваццаці год, ён — лепшы кінамеханік раёна і вобласці.

ПАМОЧНІКІ БІБЛІЯТЭКІ

Пасля рамонтнага басцепавіцкага сельскага бібліятэка Меціслаўскага раёна пашырылася на некалькі пакояў. Цяпер у ёй прасторна і ітульна. Загадчыца бібліятэкі Ніна Звіжынская добра прапагандае кнігі. Цяпер тут каля трохсот чытачоў.

Бібліятэка арганізоўвае цікавыя мерапрыемствы. Нядаўна тут адбылася канферэнцыя чытачоў па апавесці Якуба Коласа «Дрытва». Праведзен вечар пытанняў і адказаў на тэму «Здароўе — у тваіх руках». Добрымі памочнікамі бібліятэкі з'яўляюцца настаўнікі Соф'я Талкачова і Марыя Цітова, фельчар Уладзімір Лежанькоў, загадчыца клуба Юлія Бігусова і іншыя.

АЖЫЛА ФРАНТАВАЯ ФАТАГРАФІЯ

«Зноў лунае чырвоны сцяг над Брэсцкай крэпасцю» — фатаграфія з такім надпісам шмат гадоў экспануецца ў Музеі мемарыяльнага комплексу. На здымку, зробленым ваенным карэспандэнтам 28 ліпеня 1944 года, чацвёра савецкіх воінаў стаяць ля баявога сцяга, які ўстаноўлен над вызваленай цытадэллю. Усе гэтыя гады не былі вядомы прозвішчы байцоў.

І вось нядаўна экскурсант з Кіева Іван Кутавай пазнаў сябе ў адным з воінаў, занятых на здымку. У пацвярджэнне ён выняў з кішэні не-

вялікую фатаграфію, якая, як высветлілася, была зроблена з аднога і таго ж негатыва. Воін, які стаяць наперадзе, — гэта ён, старшыня Іван Кутавай, а побач — яго франтавы друг Аляксей Драбязка з аўтаматам у руках. А вось двух другіх ён так і не змог успомніць.

...У канцы ліпеня 1944 года 212 стралкова дывізія падышла да Брэста. Праціўнік упорна трымаўся на подступах к гораду. На працягу сутак савецкія воіны адбівалі контратакі і рухаліся наперад. Калі адно з падраздзяленняў дывізіі

падышло да трэцяга форта (цяпер тут размешчан машынабудавальны завод), па ланцугу перадалі каманду: «Сцяг наперад!» Яго панеслі чатыры артылерысты 655 артпалка на чале са старшыня Іванам Кутаваім. Пасля ўзяцця форта на яго сцяне ўстаноўлі чырвоны сцяг. Тады і зрэбіў фронтавы карэспандэнт свой здымак.

Закончылася вайна. І. Кутавай вярнуўся ў Кіеў. Цяпер ён працуе ў адным з назукова-даследчых інстытутаў горада. Разам з работнікамі музея ён уключыўся ў пошук двух герояў, другіх воінаў, паказаных на здымку і прозвішчы якіх невядомы.

БЕЛТА.

З КАНЦЭРТАМІ У БРАТНЮЮ РЭСПУБЛІКУ

Пашыраюцца культурныя сувязі нашай рэспублікі з братамі Латвіяй. Мастацкія калектывы абменьваюцца творчымі праграмамі, сталі часцей наведвацца да суседзяў з канцэртамі. Неўзабаве рыжанае назімацтва з мастацтвам эстраднага аркестра і акрабачнага калектыву палаца культуры Беларуска-профа, якія наведзі ў сталіцу Латвійскай ССР цікавыя праграмы.

Старанна рыхтаваўся да выступленняў перад патрабавальнымі аматарамі песні і танца суседняй рэспублікі народны ансамбль «Вясёлка». Артысты, якіх таксама гасціна сустрэла грамадскасць Рыгі, выступаць з беларускімі творами, а таксама з творами народаў нашай краіны.

АБ ДРУЖБЕ, КАХАННІ І ВЕРНАСЦІ

У Мурманск выехала здымачная група студыі «Беларусьфільм» для работы над новай шырокаэкраннай кінакарцінай «Таму што кахаю...» Па сцэнарыю Аркадзя Пінчука і Вадзіма Труніна фільм ставіць лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі Ігар Дабралюбаў — рэжысёр-пастаноўшчык карцін «Іван Макаравіч», «Іду шукаць», «Вуліца без канца» і іншых.

Новая стужка раскажа аб суровай службе на поўначы маладых летчыкаў-знішчальнікаў, пераемнасці пакаленняў, моцнай, мужчынскай дружбе, каханні і вернасці, аб высокай адказнасці кожнага з нас перад людзьмі, перад справай, якой служым.

На галоўныя ролі запрошаны папулярныя актёры кіно і тэатра — Мікалай Рыбніцаў, Васіль Бачкароў, Валяціна Цялічкіна, Ірына Пячэрнікава, Нелі Пшонная і іншыя. Здымае фільм адзін з вядучых беларускіх кінааператараў Рыгор Масальскі.

БЕЛТА.

САРЛЭЧНА ЗАПРАШАЕМ У ПАЛАЦ!

Добры падарунак атрымаў земляробы калгаса імя Дзімітрава Талачынскага раёна. На цэнтральнай сядзібе гаспадаркі пабудаваны прыгожы палац культуры. У прасторным светлым будынку размешчаны глядзельная зала на 400 месцаў з механізаванай сцэнай, пакой адтачыванку, бібліятэка з чытальнай залай, вялікая спартыўная зала, пакой для работы гурткаў мастацкай самадзейнасці. Тут будзе размяшчацца таксама музей працоўнай славы, для якога цяпер ідзе збор экспанатаў. Каля палаца ёсць партрэтная галерэя лепшых людзей калгаса, устаноўлены маляўнічыя стэнды.

БЕЛТА.

ВІНШУЕМ!

За заслугі ў развіцці тэатральнага мастацтва і ў сувязі з 60-годдзем з дня нараджэння Прэзідыям Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагародзіў дырэктара Брэсцкага абласнога драматычнага тэатра імя ЛКСМ Беларусі тав. Валчэцкага Леаніда Паўлавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

За шматгадовую актыўную работу ва ўстановах культуры рэспублікі і ў сувязі з 50-годдзем з дня нараджэння Прэзідыям Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагародзіў начальніка Упраўлення па справах мастацтвай Міністэрства культуры Беларускай ССР тав. Каландзенку Анатоля Іосіфавіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

За заслугі ў развіцці навукі аб беларускай мове і ў сувязі з п'яцідзесяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыям Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагародзіў загадчыка сектара Інстытута мовазнаўства імя Я. Коласа Акадэміі навук Беларускай ССР, доктара філалагічных навук, прафесара, члена-карэспандэнта Акадэміі навук Беларускай ССР тав. Бірылу Мікалая Васільевіча Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

«ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА» 1974

Штогод маскоўскае выдавецтва «Художественная литература» ў сваіх тэматычных планах значнае месца адводзіць кнігам пісьменнікаў народаў ССР. Сярод аўтараў нямала і беларускіх літаратараў. Якія ж творы нашых паэтаў і празаікаў убачаць свет у 1974 годзе?

Аднатомнік народнага паэта Беларусі Пімена Панчанкі называецца «Пры святле маланак». У яго ўвайшлі лепшыя творы пісьменніка, якія пісаліся на працягу 1937—1972 гадоў. Чытач пазнаёміцца і з новай кнігай народнага паэта БССР — Аркадзя Куляшова. Зборнік «На паўмільярды кіламетры» — гэта новыя вершы і паэмы аўтара, а таксама лепшыя з тых твораў, якія ўвайшлі ў кнігі «Сасна і бяроза», «Новая кніга».

З прозы прапануюцца аднатомнікі Змітрака Бядулі і Янкі Скрыгана. Першыя прадстаўлены сваімі лепшымі апавесцямі і апавяданнямі. У кнізе Я. Скрыгана таксама шмат апавяданняў. Але зацікавіць чытача і раздзел «Сустрэчы», у якім змешчаны ўспаміны пра пісьменнікаў, з якімі давялося сустракацца аўтару.

НА КОНКУРСЕ, які праводзіўся Міністэрствам унутраных спраў БССР сумесна з Саюзам пісьменнікаў БССР і Саюзам журналістаў БССР, паступіла больш 150 твораў — апавядання, нарысы, вершы, тэксты песень з музыкай і фельетоны, у якіх аўтары ставілі пытанні ўзаемаадносін пешахода і вадзіцеля на вуліцах і дарогах, узнімалі надзённыя праблемы бяспекі руху, раскрывалі працу работнікаў Дзяржаўтаінспекцыі, грамадскіх аўтаінспектараў, вадзіцеляў транспарту.

Лепшыя творы друкаваліся ў часопісах «Беларусь», «Полымя», «Малодосць», «Вясёлка», у газетах «Звязда», «Літаратура і мастацтва», «Піянер Беларусі». Апублікаваны апавесць, 12 апавяданняў, фельетон, два нарысы, тры вершы. Шэраг твораў будзе прапанаваны рэдакцыям. Нядаўна журы пад старшынствам народнага пісьменніка Беларусі, намесніка старшыні праўлення Саюза пісьменнікаў БССР І. Шамякіна падвяло вынікі конкурсу. Прысуджаны наступныя прэміі.

За лепшыя празаічны творы:

Першую прэмію 250 рублёў — Ул. Шыціку за апавяданне «Другая версія», дзве другія прэміі па 150 рублёў — Г. Круглову і Н. Цыпісу за апавесць «Ціхія кіламетры», В. Хомчанку за апавяданне «Да цягніка

ВЫНІКІ КОНКУРСУ «ЗА БЯСПЕКУ Ў ДАРОЗЕ»

дзе гадзіны», дзве трэція прэміі па 100 рублёў — М. Ваданосаву за апавяданне «Здарэнне на Прорве», М. Ракітнаму за апавяданне «Радасць».

Заахвочвальныя прэміі па 75 рублёў — А. Васільеву за апавяданне «Неизгладимый след», А. Шаўні за апавяданне «На крутым павароце».

За лепшы нарыс і артыкул:

Першую прэмію 150 рублёў — В. Лазарэтаву за публіцыстычны артыкул «Этыка на дарозе», другую прэмію 100 рублёў — А. Мацакову за нарыс «Шлях да ісціны», трэцюю прэмію 75 рублёў — Л. Сузіну за нарыс «Трывожныя кіламетры».

За лепшы фельетон і гумарыстычнае апавяданне:

Першую прэмію 100 рублёў — М. Гарулёву за гумарэску «Дабры дзень, Джульета!», дзве другія прэміі па 75 рублёў — П. Кавалёву за гумарыстычнае апавяданне «Гаспадарча сумка», «А я спартсмен», «Н-ну?», І. Грамовічу за фельетон «Трымайся... справа».

За лепшы верш:

Першую прэмію 100 рублёў — Хв. Жычку за вершы «Светафор», «Рэгуліроўшчык», «Раніца», «Машыны», трэцюю прэмію 50 рублёў — В. Жуковічу за верш «У дзень футбольнага матча».

За песню (тэкст і музыка):

Першую прэмію 200 рублёў — Э. Валасевічу і кампазітару М. Наско за песню «Рыцары без страху і папроку», другую прэмію 150 рублёў — А. Шаўні і кампазітару М. Хвілянцаву за песню «Начное дзяжурства», трэцюю прэмію 100 рублёў — П. Стэфановічу і кампазітару М. Наско за песню «Светафор, мой добры друг...».

За плакат (з подпісам):

Трэцюю прэмію 100 рублёў — В. Крукоўскаму за плакат «Главные опасности».

Журы конкурсу лічыць неабходным лепшыя творы з конкурсу адабраць і прадставіць у выдавецтва «Мастацкая літаратура» для выдання асобнай кнігай.

СКАЧОК — пасёлак невялікі. Выцягнуўся ён уздоўж шашы Магілёў — Бабруйск, прыціснуўшыся адным бокам да сасновага гаю. Сосны тут вышэйшыя: паглядзіш на вершаліну — падае шапка. Усюды сады, сады... Пахне антонам і ўкропам...

Калі канторы лесапункта сустрэўся з начальнікам прадпрыемства Канстанцінам Уладзіміравічам Дабравольскім. Працуе ён тут з 1946 года, кожнага чалавека ведае.

— Заўтра раніцою у нас урачыстасць, — сказаў ён. — Не прасі, прыходзь.

...Перад выездам на дзялянку ля канторы сабраўся ўвесь «асабовы састаў» майстарскага ўчастка камуніста Васіля Кірэвіча Сакадынца. Чуўся смех, гоман, было радасна і светла. Высокі мажы лесаруб у камбінезоне наросхрыст усё паўтараў густым басам:

— Качаць Кірэвіча, качаць!

А Кірэвіч, бялявы, блакітнавокі, у новай ватоўцы і наваксаваных кірзавіках, быццам не ў лес сабраўся, а на кірмаш, стараўся выслізіць з моцных лесарубаўскіх рук і аднекваўся:

— Чаго ж толькі мяне, хлопцы?

Канстанцін Уладзіміравіч, не хаваючы радасці, казаў:

— Ну, чыста дзеці!

А прычына для веселасці сапраўды была грунтоўная. Калектыў майстарскага ўчастка Васіля Кірэвіча Сакадынца заняў трэцяе месца па выніках сацыялістычнага спаборніцтва сярод дрэвапрацоўчых прадпрыемстваў рэспублікі.

Калі лесарубы крыху сцішыліся, пад'ехаў «газік». Усе паселі ў кузаў. Знайшлося месца і мне на свежай бярозавай лаўцы. Кіламетраў колькі ехалі шашой. Потым машына павярнула на грунт, падскочыла, бы апяклася, загула натужна.

Трактарыст Іван Сідараў, які трымаў на каленях ланцугі да бензапіл, пры кожнай выбоіне прыўзнямаў іх на рукі, быццам баўся, што паб'юцца. Бригадзір нейкі час сядзеў моўчкі, потым закурываў, звярнуўся да хлопцаў:

— Такаля, браткі, справа... Дзялянку гэтую мы дзён праз пяць закончым. На новае месца паедзем, на Клічаўшчыну. Туды, дзе летась працавалі.

— Месца неважнецкае, — заўважыў хтосьці. — Нездарма Убалодцю завецца...

— Вось-вось, гэта па нашых дарогах, лічы, добрыя паўтары гадзіны ехаць у адзін бок, — сказаў майстар.

— План так-сяк нашкрабём, — запакіоў нехта.

— Так-сяк — гэта не справа, — паглядзеў у ягоны бок Сакадынец, —

сочым, па-гаспадарску... Каб пабочнаму і не было заўважна, што тут прайшлі лесанарыхтоўшчыкі.

Нас абмінуў тралёвачны трактар. На яго спіне-плячоўцы — дзесятка вялізных дрэў. Трактарыст высунуўся з акна і паказаў вялікі палец, маўляў, выдатна. Майстар усміхнуўся. Я ўспомніў, як раніцою гэты трактарыст прыбег да яго і ў роспачы крыкнуў: «Палаяцела гусеніца». Майстар і механік пабеглі тады да месца здарэння.

ЛЕСАРУБЫ

А што, калі нам са Скачка мінут на сорок раней выязджаць?

З хвіліну хлопцы маўчаць, думаюць.

— Згода, правільна, — адказваюць адразу некалькі чалавек.

Нарэшце мы на дзялянцы. Праходзіць некалькі хвілін, і з розных канцоў пачынае разносіцца віск піл, а васьць з шумам падаюць першыя дрэвы. Неўзабаве ад эстакады адыходзіць цяжка нагруджаны «МАЗ».

Мы крочым з майстрам па дзялянцы. Раптам бачым, як непадалёк падае вялікая асіна, падмінаючы невялікія, у рост чалавека, бярозкі.

— Што ты робіш! — ледзь не крычыць Васіль Кірэвіч, надбягаючы да маладога рабочага. — Хіба цябе дзесятнік не вучыў, як трэба валіць? — Ён патроху супакойваецца. — Ты, Васіль, спачатку дрэва валі ўздоўж радыкоў падросту, — бярэ ў яго пілу, падрэзае дрэва. — Вось так, а потым астатнія яму на крыж. Тады і падрост цэлы будзе.

— Зразумеў, Кірэвіч, — адказвае хлопец і бярэ ў рукі бензапілу.

— Лесу зараз валяць многа, — гаворыць майстар, шырока крочачы па сцяжыніцы. — Адзін наш лесапункт штогод дае больш за сто тысяч кубаметраў. Ды беражэм падрост. Пільна

Васіль Кірэвіч працаваў, як добры слесар. Інструмент увішна хадзіў у яго руках. Непаладку хутка ліквідаваў...

— Вы ўжо даўно тут майстрам? — пытаюся ў Кірэвіча.

— Мала не дваццаць гадкоў. Сам я, можна сказаць, тутэйшы, з Баркоў. Мо чулі пра нашу вёску? У вайну карнікі ўшчэнт спалілі яе, а жыхароў знішчылі, у тым ліку і маіх бацькоў. Я цудам выраставаўся. Пайшоў у партызаны. Стаў мне лагер домам, а лес бацькам. Растам я быў з рукавіцу, прабіраўся ўсюды, у разведку хадзіў. Вайна закончылася, сірот было многа, але ўсіх улада вырашчыла-прыгрэла. Спачатку працаваў запраўшчыкам на лесаўчастку. Потым паставілі майстрам. Тэхніка тады якая была — коні ды дзве-тры паўтаратонкі. Не ладзілася ў нас... Я, было, пачаў на людзей пакрываць, усё здавалася, лянуюцца. А мне адзін стары лесаруб і кажа: «Не кіпі, галубок, вазьмі плунапярэчку, пацягай са мной дзянёк, супакойся». Дзень пацягаў, рукі здранцвелі. Вечарам прыходзіць да мяне стары, тыгунём частуе, усміхаецца: «Да людзей падыход патрэбны мяккі. Старайся ставіцца да іх, як да сябе самога, душы не шнадай. У цябе жыццё ўперадзе, вер людзям, не падвядуць». Мудры быў чалавек, многаму навучыў...

На лесапункце чатыры майстарскія участкі. Усе яны працуюць выдатна, на кожным ёсць свае перадавікі, наватары, людзі па-сапраўднаму ўлюбёныя ў справу. Але пра калектыў Васіля Кірэвіча на прадпрыемстве заўсёды гавораць з асаблівым гонарам.

«Хлопцы добрыя падабраліся ў Сакадынца», — гавораць іншыя.

— Не самі падабраліся, — прычыць начальнік лесапункта К. Дабравольскі. — Сакадынец здолеў з'яднаць калектыў, зацікавіць людзей. Некалі ж быў участак самы адсталы...

Сёлета лесарубы датэрмінова выканалі паўгадавы план, адправілі калі 16000 кубаметраў дэлавой драўніны, з якой амаль паўтысячы — звышпланавай.

...Калі апусціўся змрок, прыехала машына па людзей. Не садзіліся ў кузаў яшчэ мінут дзесяць.

— Ці не начаваць вы тут збіраецеся, — засмяяўся Сакадынец. — У клубе ж сёння сход, школьнікі павінны прыйсці віншаваць...

У дарозе было шумна, быццам за плячыма і не застаўся працоўны дзень.

— Сёння дзве машыны адгрузілі звыш плана, — сказаў майстар.

— Кірэвіч, закавай на заўтра і трэцюю, лішняй не будзе, — заўважыў нехта.

— Сем машын? — перапытаў майстар. — Ці ўправімся?

— Абавязкова! — хорам адказалі хлопцы.

У клубе я сустрэў знаёмага дзядзьку Хведара, які шмат гадоў працаваў лесарубам. Гэта ён аднойчы параў сюды прыехаць.

— Я табе казаў, чалавеча, — гаварыў дзядзька, — хлопцы ў нас — агонь! Гэта ж пра іх па ўсёй рэспубліцы ведаюць...

Пасля ён паказаў мне сваю хату са звонкай сасны, сад і ліпы каля хаты.

— Лесаруб абавязкова павінен саджаць дрэвы, — сказаў ён. — Не, не таму, што сячэ ўсё жыццё лес і корміцца ад яго. Калі ты вырасціш хоць адно — адчуеш сілу прыгажосці і рука, што ўзімае сякеру на звакеллае дрэва, апусціцца перад парасткам...

Уладзімір САЛАМАХА,

Пасёлак Скачок,
Кіраўскі раён,
Магілёўская вобласць.

16 верасня — Дзень работнікаў лесу

Два колеры пераважаюць на карце рэспублікі — блакітны і зялёны. Азёры, палі і лясы. Беларускі лес. На дзесяткі тысяч гектараў раскінуўся ён з краю ў край — ад Прыпяці да Заходняй Дзвіны, ад Буга да Дняпра.

«Беражыце зялёнага сябра!» — плакатаў з гэтымі словамі вы шмат знойдзеце ў лесе. Так, лес — наша багацце. І ставіцца да яго мы павінны ашчадна, беражліва, з любоўю. Ubачыўшы чалавека ў фарменным адзенні з дубовымі лісточкамі на пяціцах, мы глядзім на яго з пачцівацю — ён з вялікай арміі людзей, якія прысвяцілі сябе ахове лесу.

Адзін з гэтых здымкаў зроблены ў Бягомльскім лягасе, дзе кожны год садзяць многа дрэў. Вось і зараз памочнік ляснічага Якаў Камінскі рыхтуе насенне сасны ў лабараторыю на апрабацыю.

Другі здымак пераносіць нас у казачны Свіцязянскі край. На «бюджэце» мясцовага лясніцтва — 8,5 тысяч гектараў лесу і возера Свіцязь. Працаўнікі лясніцтва пільна сочаць за парадкам у лесе, чысцінёй возера, падкормліваюць зяроў і рыб. На здымку — у чарговы абход выйшлі ляснічы В. Логаш (справа) і ляснік П. Ждан.

Фота І. ЗАМЫЦКАГА І Э. КОВЯКА. «БЕЛТА».

П І Ш У, КАБ ПАДЗЯЛІЦА ХВАЛЯВАННЕМ

...Вось ужо колькі тыдняў прайшло, як вярнуўся я з тае сустрэчы дамоў, а яна яшчэ да драбніц у памяці, — усё яшчэ не магу без хвалявання прыгадаць абдымні і размовы з пасіве-лымі сябрамі ваенных гадоў, суровае і ўрачыстае наша шэсце дарогамі баявой маладосці...

Спісаўшыся і дамовіўшыся загадзя на некалькі спякотных жніўняўскіх дзён сабраліся ў прыкарпацінскі горадзе Ярэмчы былыя партызаны-каўпакоўцы, удзельнікі славутага рэйду гэтага легендарнага партызанскага злучэння з Беларускага Палесся ў Карпаты. Геральчнай старонкай барацьбы Народных месціцаў супраць фашысцкай навалы ўвайшоў той рэйд у гісторыю Вялікай Айчыннай вайны. Да двух тысяч кіламетраў з баямі прайшлі па глыбокім тыле ворага каўпакоўцы. Больш трох з палавінай тысяч забітых гітлераўцаў, 19 спусчаных пад адхон варожых чыгуначных эшалонаў, 52 знішчаныя масты, выведзеныя са строю электрастанцыі, вузлы сувязі, нафтавышні — дарога наштаваў акупантам партызанскі паход. А якой мерай злічыць яго маральнае, палітычнае значэнне!

І вось праз 30 гадоў з'ехаліся мы, удзельнікі паходу, каб раскажаць пра яго маладым галічанам, каб ушанаваць памяць сяброў, якіх у тым паходзе страцілі. Сабралася нас 267 баявых пабрацімаў. З розных куткоў нашай краіны, з братняй Чэхаславакіі, Шмат прыехала былых каўпакоўцаў і з Беларусі. Васіль Іванавіч Бугрымовіч — былы камандант лёдавага аэрадрома на возеры Чырвоным, які жыве цяпер у Мінску; Аляксандра Карпаўна Дзямідчык — у тым гады адважны разведчыца, цяпер настаўніца ў гор. Нароўлі; Цярэнці Карневіч Васілец з Жыткавіцкага раёна і многа іншых.

Урачыстае пасяджэнне ў Ярэмчанскім доме культуры, мітынг наля помніка загінуўшым партызанам-каўпакоўцам, хваляючыя сустрэчы і размовы — колькі ўсё гэта абудзіла, разварушыла ў сэрцы...

Пішу гэтыя радкі, каб падзяліцца сваім харошым хваляваннем. І каб яшчэ раз выказаць запаветнае жаданне кожнага ветэрана вайны: няхай сынам нашым і ўнукам ніколі не ведаць ваенных нягод. І няхай ніколі яны не забываюцца пра подзвіг бацькоў і дзядоў у Вялікую Айчынную.

А. КУПРАЦЭВІЧ,
былы разведчык партызанскага злучэння С. Каўпака,
Жыткавіцкі раён.

НЕ СПІЦЦА на матчынай пасцелі. Трызніць у мамыі басаногасе маленства. Прыгвадаю, якой была жылая матуля.

Штодня яна ўставала першай, ранкам-ранотка. Ціхенька, каб нікога не патрывожыць, пачынала ўходжацца з гаспадарымі турботамі: даля карову, ляля пудыхныя блінцы. А калі мы, дзятва, прадзіралі вочы, сонца было ўжо высока, а на стаде чакалі нас ценьляя пароні, шкырчыла сала ў паўночці.

Маці анкілі не скардзілася, што прыходзіла раненька падмацаць. Рабіла яна гэта ў хавотку і нават з прыемнасцю. «Хо раба ўстае, та і бог дзе» — любіла гаварыць яна, хоць ніколі і не спадзявалася на таго ўсеньнішага.

Не спіцца на матчынай пасцелі. За вонкамі пачынае шароць. Штурхаю пад бок Вяціра.

— Уставай, пойдзем у лес, — прапаную яму.

— Кінь ты, — незадаволенна агрызаецца ён паўсонны і хоча павярнуцца на другі бок. Перашкідваю яму гэта зрабіць і працягваю настойліва агітаваць.

— Зразумей жа ты праз гадзіну будзе ўзыходзіць сонца! Паглядзім, а?

Лынае на мяне вачыма, дзіўна. Прачнуўся.

— Добра, пайшлі — урэшце нагаджаецца ён.

Выходзім на вуліцу. Ядна і ціха. Нібыта вёска і ўсё наваколле падрыгавалася ад ўрачэстай сустрэчы з новым днём, да абуджэння. На небе пачынае вызначацца ўсход.

Кірем у лес, які пачынаецца адразу ж за папалавамі. Лясныя спевакі напярваюць на ўсе лады. Іх спевамі — гэта радзіць мянціцу, гімн сонцу. Слухаем — цешымся. Прыгвадаюцца Купалава «Песня сонца»:

Распусці заласцятыя носы,
Складзеныя загон зялёны,
Ачынь лугавыя лясосы,
Усходзі новыя сей на зямлі.

З непатульнай, панорнай заручыся, шлюб вечны
Разлівайся лясостражамі,
Між даламі, гарамі, людзьмі...

Вышлі на ўсеньнай лесе. Як вонкам кінуць — сеназнаць. Быццам хто дыпа выстаў з маладой і прыемнай селішчыні. Там, на другім канцы дыпапа лезць-лезць зачыраваецца неба.

Пакачалася сонейка!
Глядзіш — не адарвешся.
У каб нікога не прарушыць, усё вапючыць. Вунь ён на алейную траву вытараецца чыропны дзек. Хутка распе, ялі імітніць. Хутка ішоце ўжо нам прывітаўшым, лясавыя ахатлівыя прамні. Непатульна прыгалоць. Усё ўчыняю і — халюночка...

...Цялы дзень потым хадзілі, як імітніць, прыемна ўзвучышы і радасныя. Нібы нейкая перавага ў нас была над усімі астатнімі людзьмі: адкрылі дзень!

А маці я была такой шчаслівай кожную раніцу...

Сёмы дзень вандрую па Століншчыне. Здымаюць вёскі. Валікія, з роўнымі брукаванымі вуліцамі і прыгожымі хатамі. Едзем па вуліцы — ні кама, ні краю...

Вёска Бералюе — цэнтр самага багатага калгаса ў раёне. Тут жыўць дзве тысячы лясцоў чалавек. Сярод іх — 85 механізатараў, 123 дахры, 45 настаўнікаў, 600 пенсіянераў...

Мой блант напоўніўся запісамі. Расказвалі пра сапраўды гераічныя справы калгаснікаў, знаёмлілі з цікавымі і працавітымі людзьмі. Вось адзін прыклад. Маладая дзяўчына Ксеня Васечка прызнана лепшай даяркой у

раёне. Па 4186 літраў малака дадала ад кожнай каровы. Пытаюся, як жа нашліца так «абсакаць» сваіх сябровак. Разам жа працуюць. Ады ўмовы, адзін этапак. Жартаўліва нацёмнае плячыва, не хавае ўсешку: — Працаваць трэба.

Але я не разумею. У гэта слова «трэба» Ксеня ўкладвае валікі сэнс: працаваць аддана, з розумам.

Шмат добрых слоў запісана ў майм бланце пра старшыню калгаса, дэпутата Вярхоўнага Савета БССР Яфіма Мітрова Сагановіча, інжынера Анатоля Чэха, агранома Міхаіла Бурду, механізатараў Івана Ілзуновіча, Андрэя Цывіка...

...У цудоўным палаці культуры вёскі Бералюе — музыкі калгаса. Быццам сама гісторыя завіталася ў гэты пакой. На сцяне — партрэты тых, хто змагаўся і загінуў за волю і шчасце аднаслычан. Цыякімі і крыванымі шляхамі ішоў калгас да сённяшняй явы. Тры старшыні калгаса ўялі адкуль бандытаў. У адзін год загінулі. Рабачы з іх партрэтамі, як вершаваныя радкі, прозвішчы тых, хто не вярнуўся з Вялікай Айчыннай. Аднавіскоўцы беражліва захоўваюць памяць пра сваіх загінуўшых сыноў, множаць багацце калгаса сваёй ударнай працай.

Міжволі ўнікаюць думкі: якія б не напаткалі выправаваны беражанцаў, яны не спыняць свайго ўзбуненага руху наперад. Эстафета гераізму працягваецца. Яна ў надзейных руках.

Тан было. Так будзе.

З гэтым чалавекам мы шмат гадоў ходзім на работу ў адзін будынак. Падымаемца па адной лесвіцы, толькі на розныя паверхі.

Сустракаемца — ветліва вітаемца. Калі-ніколі пераходзімца шаблоннымі запітанямі.

— Як жыццё, праца? — то ён пацікавіцца, то я.

Адказу ў нас адны: «Нармальна!»

Шчыра скажыце, дык я і лічу мастака Янку Раманоўскага сваім звычайным знаёмым. Можна б і на сёння прытрымліваўся такой думкі, каб не зблў ў гэты ў ім у адну балычынату палату.

Нашы локкі аказаліся побач.

— Як справы? — падміргнуў яму.

— На гэты раз ненармальны, — адказаў мастак з кіслай усмешкай.

За доўгія і марудныя дні хваробы мы добра пазнаёміліся. Не надта ахочы да гаворкі, сціплы і маўклівы, Янка Раманоўскі тым не менш пацуху, па кроплі раскравяецца з неведомага для мяне боку.

Вось прырслі ў нашу палату кветкі — белыя калы. Ажыў чалавек, не зводзіць вачэй, не стрымлівае радаснай усмешкі. А то падыдзе да вама глядзіць-глядзіць, уздымае: «Міне наш прыгавор, а? Бач ты, вясна прайшла!» І я яшчэ раз пераконваюся: Янка — мастак... У жыцці і творчасці.

І пакрысе сорама апанюваў мяне: што я, вядомы гэтага мастака, ведаю пра яго творчасць, пра ягоныя карціны, пра ягоныя поспехі і паўданыя, планы і задумкі?

Пазней, з дапамогай самаго Раманоўскага, я прадзірнула перагарту часопіс «Маладосць», які ён афармляў трынаццаць гадоў, некалькі разоў набываю ў музеях, і ў мяне склаўся пэўны вобраз мастака.

Амаль усю сваю творчасць Янка Раманоўскі прысвяціў Купалу. Ён маляваў бацьку і маці паэта, самага пераможца ў розныя перыяды жыцця. Глыбокія па эместу і бліскучы (так на мой погляд) выкананы палотны «Я. Купала на бровары», «Я. Ку-

пала ў Пецярбургу», «Я. Купала сярэд моладзі». А вось карціна напісана на матывах відэамага перша «А хто там ідзе?» На ірадыім плане — Купала, музыкі змагаю, першы сын свайго народа, вядзе за сабою абздолены люд на барацьбу за права «людзкіх звацца». Хвалююча перадаў мастак у сваіх ілюстрацыях змест п'есы «Бандароўна», «Магіла лыва». Так і хочацца сказаць пра яго словамі Купала:

Песня мал не шумяе чыропцаў,
Будуначас гэтыкі не знойдзеш,
Жыццё хоча толькі ў радзім, старонкі,
Пці па сэрцы ўсім добрым людзім.

— Быў і поспех, і тамы, і наданне працаваць, а цяпер воль... хвароба, — сказаў нешчы, калі мы ляжалі ў палатцы. Раманоўскі і цяжка ўздынуў.

Чым я мог утешыць музыку? Пад рукой у мяне ляжаў томік Чэхака. Я рас-

Уладзімір ЛІПСКІ

ЗНАЙСЦІ СЯБЕ

У выдавецтве «Беларусь» выйшлі дзве кніжкі Ул. Ліпскага «Раманоўскія будні» і «Дзень за днём». Кніжкі прадстаўляюць сабой дзённік раманоўскага работніка, у якім аўтар дзеліцца сваім роздумам пра выхаванне моладзі, расказвае пра сустрэчы з цікавымі людзь-

мі, пра неспаспаможны намясцоўскія будні.

Зараз Ул. Ліпскі падрыхтаваў наступную кніжку дзённіка, якая называецца «Знайсці сябе». Прапануем увазе чытачоў некалькі старонак з новай кнігі.

Крыў якраз на патрэбным месцы. Чэхаўскай «Чайна» Ніна Зарочная гаварыла: «...калі я думаю пра сваё прызнанне, то не баюся жыцця». Прачытаў маналог Янку Раманоўскаму.

— Гэта так, гэта праўда, — задаволенна ўсміхнуўся ён.

Мне ўсё бардэца снітаць, чаму ж менавіта купалаўскаму тэму абраў мастак для свайго творчага крада? Што было ў аснове такога выбару?

Вось яшчэ адзін вечар. Ціхі вясновы пстрык шытае пра расчыненнае акно. Лагодна шапаціць зліўная лістагота талюк. Гаворку пачынае Янка, быццам працягваючы нашу чарговую размову пра пазію.

Усе ірвуцца летам на поўдзень, да мора, а я — не хачу. Найлепшы адчыненны ў беларусым лесе. Хлебам не кармі — пусці пахадзіць. Купала дзякую за гэта. Бывала, будзіць раніцай — «вайшлі па грыбы». Іздём. Ён возьме сукватую палату. Ціха ступае на лесе, курцыць. Дзе там тыя грыбы! Пазіў лесе запалана іа яго душу. Сядзе на лясі, дастане свой назменны кароб «Казбеку» і па тытульным баку нешта хуценька запіна...

Янка аціхае. Ці то стаміўся гаварыць, ці ўспаміны такія нахлынулі, што словамі не выказаць: лепш крыху памаўчаць...

— Сама дабралі была ў гэтым чалавечу, — азваўся, быццам прачнуўся, Раманоўскі і, памаўчаўшы, дадае: — Але ж Купала быў і вельмі строга чалавек. Строга да сябе і да ўсіх з кім ён жыў, працаваў.

Маёму суседзю, баць, не так проста даюцца гэтыя ўспаміны. Мы пераводзім гаворку на іншую тэму.

Але я, ваторы ўжо раз заўважваю: пра што ё не шула гаворка — ці пра новага народнага паэта Беларусі Пімена Панчанку, ці пра беларускіх мастакоў, ці пра вядомыя карціны з калекцыі Хамера, ці пра «Песняроў» — мя назменна і, гадоўнае, не ўпрымуе да самых сябе, зноў жа вяртаецца да Янкі Купала.

— Маці мал была роднай сестрой паэта, разам выхо-

валіся з ім, — нескі прызнаўся Янка. Раманоўскі, а потым з жалем уздыхнуў: — Вось яна багата чаго магла б расказаць пра Купала. Колькі разоў раў хлопцам-песнянікам: запінае не разказ. І добра было, калі б запісала.

Хваравіты твар Янкі Раманоўскага пакутліва моршчыцца. Цяжка яму. Цяжка мне, Сапраўды, якія ж мы часам, мяска кажучы, няўважліва да чалавека, нетактоўна да зацікаваў ягонай памяці.

Мы развіталіся з мастаком Янкам Раманоўскім як сябры. Цяпер мы ведаем адзін пра аднаго нешта большае, чым толькі нашы прозвішчы ды професіі. Душой адчулі каштоўнасць неспаспаможна і шчыры чалавечы адносіны.

Такое адчуванне, нібы ты стаў багачыням. Вось бы прывучыць сябе быць такім жа, працавіты і сціплы. У гэтых адкрытых вачэй людзях цікава і добрага! І не толькі навушчыца, а прывучыць, выпрацаваць у сабе такую неабходнасць. Тады,

шы ж дзень пайшоў на электрамеханічны завод. Пашынавала — сустраліся. Пазіў мілісці. Спаўна шыра, разгубіўся спачатку. Перад зноў стаў сарамлівы малады чалавек у рабочай форме. Гаворыў ціха, але разважліва і ў сэрцы кропу.

— Да працы трэба адносіцца па-рабочаму, значыць працаваць сумленна, бацька перад сабой не толькі датаць, над якой чаруць, а ўмсьць глядзець шыры, ведаць патрэбы ўсяго прадпрыемства, жыць ім.

Барыса было прыемна слухаць. І падымаўся тады, воль ён — няні сучасны малады работнік аднаваў і спытаў мя, працавіты і сціплы. У разуме Барыса нескі сказаў: «Працаваць трэба па аднаму». А потым растлумачыў: «Адаваць працы трэба ўсё, што маеш — веды і спрыт, вопыт

на правадах слязкіх стрыжы — Рака, напэўна, блізка. А смалакур на каляжы Збірае дождж у міску. На старасць, кажэ, ламата Нязначна круціць носі, Але з пасцелі рана істаў, Расклад у дзеба строга. Людзям патрэбне шкпінар, Ён ад хвароб ратуе, І смалакурня ля Панар Ніколі не пустае.

Хай таў хата на гары Каму другома сніцца, Стары і сёння на зары Грэў і катле жыціцу, Каб не мінаў нікто варот Каля яго «палаца»... Гара карной, Гара турбот, Гара шчаслівай працы!

Цягай і я жыўшыя сесны і клець, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

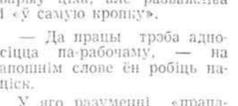
Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Алеся БАЖКО

3 КНІГІ «СУЛАДЗЕ»

Зараз я рыхтую да друку зборнік вершаў «Сулалдзе», які задуманы як творчая справа аднаго паэтычнага ўспрымання. У зборнік увазілі таямка вершы пра радзівых працавіноў Гродзеншчыны і нашых землякоў за рубяжом.

Прапаную увазе чытачоў «ЛІМ» некалькі вершаў з гэтага зборніка.

Аўтар.

СМАЛАКУР

У смалакура доўгі дзень, І ноччу ён на вогні, Час не спыняецца, ідзе, Дзе ад алак на карце Старыя вырубкі ў бары «Азеляніў» садымі З цоглянай хатай на гары, Абітай правадымі.

На правадах слязкіх стрыжы — Рака, напэўна, блізка. А смалакур на каляжы Збірае дождж у міску. На старасць, кажэ, ламата Нязначна круціць носі, Але з пасцелі рана істаў, Расклад у дзеба строга. Людзям патрэбне шкпінар, Ён ад хвароб ратуе, І смалакурня ля Панар Ніколі не пустае.

Хай таў хата на гары Каму другома сніцца, Стары і сёння на зары Грэў і катле жыціцу, Каб не мінаў нікто варот Каля яго «палаца»... Гара карной, Гара турбот, Гара шчаслівай працы!

Цягай і я жыўшыя сесны і клець, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

Клець аджыла свой век, І на цымбаах шмат адмецін часу, Пакуль адна іў руках не застаэнала, «Не хоча іў печы, матухна, гарць», — Скажы мне бацька і зрабіў цымбалам. Прайшлі гады.

ЗАПАВЕТНАЕ

Сем бочак атруці! Не мог я забыцца На ас, мая радзіца, Гатоў я і Татрам да ног накланіцца — Зрабіць

Мікалай Кругавыч — пісьмачнік цанавага літаратурнага лёсу. Ёсць вынаходчыніца нічога ў тым дачыненні 1943 года, калі семінаццэпагодным юнаком Ішоў ён на фронт. У тым цяжкім гады думкі пра літаратурную працу наўрад ці займалі маладога салдата. Але менавіта вайна абалалі сэрца і душу і стала аб'ектам, а магчыма, і вытокам самых гучных творчых роздумаў. Нічога доўгі гады пасля заканчэння яе Мікалай Кругавыч заставаўся ў радах Савецкай Арміі. Для яго служба не скончылася святочным салютам у маі 1945 года. Не скончылася, відаць, і да гэтага дня. Інакш адкуль бы ўзяцца такому непазбыўнаму болю, калі ён гаворыць аб ахвярах вайны? Менавіта гэта надае творам М. Кругавых абострана трагічнае ўспрымання тэмы. Пра што б ні пісаў ён — непасрэдна пра вайну («Чыст ярма не прыемлет», «Не ради славы», «Дорога в мужество»), або пра геранічных, поўных ратнай працы, будных салдат мірнага часу («Где не ждуть тишины») — М. Кругавыч заўсёды на параднай лініі, заўсёды спрытны, хто адоўвае спайны мільянаў. У яго творах выразна гучыць гуманістычная праўда аб ішчці чалавека на вайне, аб выпрабаваннях і мужнасці, аб той усепамятаючай сіле духу савецкіх людзей, якая павяла адстаіць зававаць Вялікага Кастрычніка, разграміць фашызм.

ПА ГАЛОЎНАЙ СУТНАСЦІ

Пазней, у іншых творах Кругавых, мы нічым не раз сустракаемся з гордым і плічотым дзяючым характарам. Усе герані вельмі розныя — па біяграфіі, па інтэлекту — Валя, Маша ў апошніх «Не ради славы», Жэня з рамана «Дорога в мужество». Але аб'ядноўвае іх адно — прыналежнасць да таго пакалення семінаццэпагодных, што загінулі ў барацьбе за Радзіму, не думаючы пра геранізм, не мяркуючы, што пра іх будзе пісаць, гаварыць, помніць. Гэта — задача тых, хто жыў. Такі вывад да якога прыводзіць нас пісьменнік.

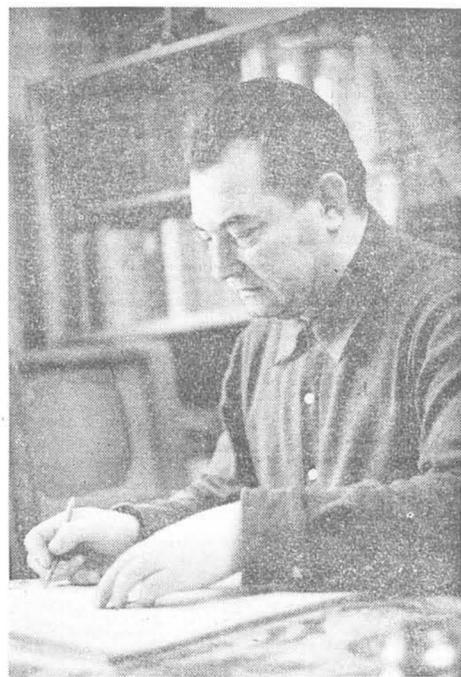
Есць спрыт дзейных асоб рамана «Чыст ярма не прыемлет» і такі характар, які ўжо назвала адным з любімых пісьменнікам... Якаў Макарыч Дзеіў, старшыня калгаса ў Крамяніным, а ў вайну — адзін з партыйных кіраўнікоў падполля і на-ранейшаму старшыню калгаса. Так, калгаса, таму што дзякуючы Дзеіўу калгас працігнуў існаваць насуперак звар'януцця да рамана, або, па праўдзе кажуць, да тых матываў першага твора Кругавых, якія, вар'ючыся і развіваючыся, спеасабліва афарбавалі ўсю яго творчасць, мне б хацелася напамінаць пра адно кароценькае апавяданне.

Назвавалася яно «Салот победы». Герой апавядання — лейтэнант Лукічоў, чалавек ужо не першай маладо-сці, стомлены, добры і мудры (дарэчы, гэта адзін з любімых герояў у Кругавых). У дзень Перамогі воля ваеннага лёсу аказаўся лейтэ-

нант на могілках: «З жалобных рамак глядзелі, як з вако, малады прыгожы хлопцы, усміхаліся і, здавалася, крычалі яму, Лукічоў, нешта запаветае, важнае, што абавязкова трэба было перадаць камусьці...»

Зразумець загінуўшых, растлумачыць іх учынкi, паказаць жывым, поўным сілы і прагненні жыцця, увайсці ў іх свет — вярнуць на хвілінку мінулае — ці не гэтым трывожыўся пісьменнік, калі пісаў свой першы рамана пра маладзёжнае падполле ў хутары Крамяніным? І Кругавыч: удалося стварыць рад глыбокіх характараў, спрыт якіх асабліва ўвагу выклікае Валя Шчарбіна.

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТА

псіхалагічна праўдзівая і аб'ёмна раскрыты характары. У выніку атрымліваецца складаная, але выразная кампазіцыя — ускрыжаванні розных пунктаў гледжання адкрытае праўда кожнага характара, лёс кожнай дзейнай асобы.

Аўтару аднолькава дарагі ўсе героі, але розная іх ступень маральнай і баявой гатоўнасці да подвигу, і таму выказаць свой ідэал ён даярае нямногім. Гэтыя нямногія і знаходзяцца ў філасофскім фокусе твора. Ім уласціва разважаць пра вайну, узнімаючыся над ёю. І таму не даўна, што напружаны смяротнага бою маладзёны сержант Бандарыч думкае над формулай: «Кожнаму сваё, усім — агульнае».

Ход разваг Бандарыча натуральна прыводзіць яго да вываду, пад якім, безумоўна, падпісаўся б і сам аўтар: «...сваё, яно ж — у кожнага, толькі ў аднаго — маленькае, у другога — палей, у трэцяга — велізарнае. І толькі той, чыё сваё роўна ўсе агульнаму (разбіўка М. Кругавых), той, душа каго адкрыта пакутам і болю ўсяго народа, — толькі такі чалавек здольны самааддана ператварыцца ў смяротны снарад, як афіцэр Гастэла, прыняў у гурды сто смяротных, як салдат Матросаў».

Лёс Айчыны складаецца з лёсу яе сьмяротнай думкі, а гэтаго думку мы адчуваем не столькі ў лагічнай фразе,

колькі ў кампазіцыйных сферах твора, у аб'ектыўных судзісках розных яго частак. І толькі тады, калі чытач падрыхтаваны ўжо для ўспрыняцця матэрыялу, аўтар гаворыць ад сябе: «Есць нешта сваяцкінае ў імгненні перад боем, калі байцы, заняўшы свае месцы, з іх цяпер — ні на крок, раптоўна замруць...» Гэта сваяцкінае пацудзіць і абстаўка, хто ўважліва прачытае творы Мікалая Кругавых.

Унутраны свет герояў пісьменніка звычайна і просты, але ў гэтай прастаце ёсць абаяльная янасьць і шырасць. Выразнасць эстэтычнага ідэалу вызначылі і такія асаблівасці творчай манеры М. Кругавых, як лаканізм, скупасць і строгасць стылю.

Есць у М. Кругавых цудоўная неабходная якасць, якую я назвала б пісьменніцкай сумленнасцю. Мікалай Кругавыч бярэцца за паказ толькі тых з'яў, якія ён добра ведае і выразае багчы. Есць у яго цвярозая самаацэнка. Талант пісьменніка мацнее і развіваецца. Яму не пагражае лёс аўтараў першай і адзінай кнігі. Яго новыя творы вызначаюцца выразнасцю і строгасцю стылю, вострай думкі. Усё гэта — сведчанне творчай перспектывнасці. Хацелася б толькі часцей багчы прозвішча М. Кругавых на старонках часопісаў і на вокладках новых кніг.

Галіна ЕГАРЭНКАВА.

СОТАЯ КНИЖКА! Усім надаўна яна папоўніла «Бібліятэку «Вожык». Аўтару Янку Сіпакову, былому вайскову, пашанцавала і ў іншых юбілейных, і цікава напісана. Зборнік «Плюс на мінус», нягледзячы на сваю матэматычную назву, зойме належнае месца ў баявым арсенале сатырычна-гумарыстычных жанраў.

Паніцацця гадоў існуе гэтая спеасабліва «Бібліятэка». Сто выданняў яе — сто партыйных кніжак, сто абоймаў з невычарпальным зрадам сатыры і гумару. І спрыт іх, вядома, творы класікаў беларускай літаратуры Янкубы Коласа і Янікі Купалы, а таксама такіх мастакоў слова, як

Павіна ж быць усё ў жыцці Крыштальным, як сумленне, часць, — Калі ірну не сасірабці, іржа я жалеа перасць.

Вершы Броўкі-сатырыка не староць. Лепшае сведчанне гэтаму «Цвыркун», «Падніж», «Абшчынабыло» і іншыя.

Максім Танк — вялікі майстар дасгоцінага і мяккага гумару высельна лагоднай усмешкай «пачаставаў» чытачоў «Селядцамі з вершамі». Дасталося ў зборніку ўсім: і асобным пісьменнікам, і некаторым вучоным. І сёння нельга без усмешкі ўспрымаць радкі з «Роздуму»:

СТО АБОЙМАЎ СМЕХУ

Кандрат Крапіва, Кузьма Чорны, Міхась Лынькоў, Пятрусь Броўка, Максім Танк і іншыя.

Прывык да дытты, да цёплага галіш, да лазні з бярозавым пенікам. Пісаць пачынаю ўсё горш і ў горш — Пары выбраць анэдзінам.

Па-народнаму мудрыя «казкі жыцця», напісаныя Я. Коласам у 1956 годзе, і змешчаныя праз год у першай кніжцы «Дзядзькаў сядка», падключыць чытача свежаасцю, яснасцю думкі. Афарымаць «дзядзькаў Коласа» — «Ведай, цверкуно, свой на печы кукот» («Цвыркун»), «Усюды і ва ўсім трэба мець розум і ведаць меру» («Як птушкі дуб ратавалі») і іншыя сталі крылатымі выразамі.

«Бібліятэка» жыва, апэратыўна адтукалася на падзеі жыцця. У свой час з'явілася кніжка патрыярха беларускай байкі Кандрата Крапівы «Жаба ў каліне». Словы, якія і раней былі вядомы чытачу, прагучалі з новай сілай, папярэдняючы імперыялістаў: «Пад кола, жаба, не падлазь».

Змястоўным атрымаўся зборнік народнага паэта Беларусаў Пятруся Броўкі — «Па сакрэтзе». У адным з вершаў «Іржа» аўтар пісаў:

«Гарачым ліўнем» прайшоўся па адліўшчыках, кар'ерыхтах, ашуканках Пімен Панчанка, махровым бюракратам і асідэронным крытыкам даў «прыгурцы» Максім Лужанін. «Па дакладных прыкметах», знойдзеных Уладзімірам Корбанам, чытачы і ўдзельнікі мастацкай самадзейнасці па-ранейшаму лёгка арыентуюцца ў выкрыццях адмоўных з'яў нашай рэчаіснасці, а па другой корбанскай кніжцы «Сіняк» вучацца сапраўднай мернай ацэньваць учынкi людзей.

Добры гаспадар-байкар Эдуард Валасевіч, бязлітасна крытыкуючы розныя антыпады грамадства, тактоўна напамінае ім: «Як дбасеш, так і маеш». «Салатай з дзядоўнікам» (пасля «Цешчы») пачаставаў пахалімаў, бюракратаў, зайдроснікаў Сяргей Дзяр-гай. Прыкметна ўзабаганіў «Бібліятэку» Віхасць Пянкрат. Парадавалі чы-

тачоў сваімі сатырычнымі і гумарыстычнымі творами паэты і празаікі А. Астрэйка, Я. Брыль, А. Вільчэч, А. Кулакоўскі, І. Грамовіч, К. Кірзенка, А. Зарыцкі, В. Сачанна, Р. Барадудзі, М. Скрыпка, П. Кавалеў, М. Чаўскі, С. Шумкевіч, В. Зуб, Г. Кляўко і многія іншыя.

«Бібліятэка» з першага года свайго існавання трымае цесную сувязь з маладымі гумарыстамі і сатырыкамі. Першай застаўкай гэтай дружбы з'явіўся ў 1957 годзе зборнік «Давайце знаёміцца». Знаёмства было плённым. Многія з аўтараў цяпер вядомыя пісьменнікі В. Быкаў, А. Дзядлендак, А. Лойка, І. Сяркоў і іншыя. Не менш плённым быў і «Працяг знаёмства» (1963). Ён таксама выявіў спрыт пачатуюцаў здольных сатырыкаў і гумарыстаў.

«Бібліятэка» сістэматычна папаўняецца калектыўнымі зборнікамі. Гэта перш за ўсё юбілейныя выданні, такі, як «Вясна ўвосень» і «Беларускі букет», кніжкі-спарышы «Са свайго пункту гледжання», «Сем разоў адмерай» і іншыя. Кніжка «Крокодил» — наш гошць пазнаёміла чытачоў распублікі з творами рускіх сатырыкаў і гумарыстаў. Выйшлі таксама зборнікі «Украінскі гумар», «Літоўскі гумар», «Латышскі гумар» і шэраг іншых кніжак перакладнаў твораў пісьменнікаў — прадстаўнікоў розных народаў нашай іматнацыянальнай савецкай краіны.

Зборнікі народнага гумару, па круцінках сабраныя нашымі фалькларыстамі, пісьменнікамі добра папаўняюць бібліятэчку. І, вядома, нельга забыць мастакоў-карыкатурыстаў. Менавіта яны даюць твар кожнаму новаму выданню. Акрамя таго, выходзяць і асобныя зборнікі сатырычнай графікі — выразнай у мастацкіх адносінах, палтычна накіраванай, трайнай і вострай. Выйшлі кніжкі майстроў карыкатуры — А. Волкава, В. Ціхановіча, С. Раманава, М. Гурло, а таксама А. Чуркіна, С. Шыянова і іншыя.

Сто кніжак! Гэта нямала, але ўсё-тліва новае абоймы смеху і сатыры літэры перадае. Зборнікі вядомых і маладых аўтараў чакаюць сваёй сустрэчы з чытачом. Яны, як тыя, якія ўжо выйшлі з друку, будучы таксама ў баявым арсенале нашай партыйнай зброі, выкрываюць усё тое, што перашкаджае нам паўнакроўна жыць і плёна працаваць.

Васіль МАЕУСКІ, адказны скаркат часопіса.

РЭПЛІКА

НЯЎВАЖЛІВАСЦЬ

Нябачны дагэтуль літаратурны факт можна напаткаць у кнізе выбранных вершаў Міколы Засіма (серыя «Бібліятэка беларускай пазізі»), якая выйшла надаўна ў выдавецтва «Мастацкая літаратура». У зборніку ўвайшлі вершы, напісаныя аўтарам на працягу ўсёй літаратурнай дзейнасці. Як заўважае ў прадмове ўкладальнік кнігі Уладзімір Калеснік: «Другое, пасмяротнае выданне пазізі Засіма, якое трымае ў руках чытач, зноў пацвярджае, што гэты паспяхова праходзіць пробы на даўгавечнасць». Гэта добра сказана, вось толькі слухныя словы азэрчаюцца прыкрай памылкай: на 153-й старонцы выдання знаходзім верш «Чырвоны сцяг», памечаны 27 лістапада 1957 года, тады як на 5-й старонцы сказана, што памёр пісьменнік 19 ліпеня таго ж года.

І справа не ў тым, хто канкрэтна вінаваты ў гэтай недарэчнасці — ці ўкладальнік Ул. Калеснік, ці рэдактар выдавецтва П. Прыходзька — засмучае іншае: элементарная няўважлівасць да падрыхтоўкі ў друку твораў таленавітага паэта.

Уладзімір ЛАПЦЕНАК, работнік кніжнага гандлю.

ВЫЙШЛІ З ДРУКУ

ВЫДАВЕЦТВА «МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»

Г. Баншэва. Масты, праз якія яны ішлі. Парыск. На рускай мове. Мастак М. Стас. 1973 г., 92 стар., тыраж 15 000 экз., цана 19 экз.

З. Бядуля. Выбранае. Аповесці і апавяданні. Мастацкі рэдактар Л. Прагіні. 1973 г., 434 стар., тыраж 20 000 экз., цана 84 экз.

Я. Колас. Збор твораў у чатырнаццаці тамах. Том 4. Апавяданні 1906—1917. Афармленне і мастацкае рэдагаванне Л. Прагіні. 1973 г., 352 стар., тыраж 17 700 экз., цана 74 экз.

Л. Левановіч. Залёны трохкутнік. Нарысы. Мастак М. Васальга. 1973 г., 176 стар., тыраж 6 000 экз., цана 22 экз.

В. Рудаў. Чорная Ганьча. Раман. На рускай мове. Мастак А. Демарыш. 1973 г., 272 стар., тыраж 15 000 экз., цана 54 экз.

Я. Сіпакоў. Веча славянскіх балад. Пазізі. Мастак М. Васальга. 1973 г., 160 стар., тыраж 6 000 экз., цана 75 экз.

Б. Спрычан. Ясень. Вершы. На рускай мове. Мастак У. І. М. Васальга. 1973 г., 128 стар., тыраж 8 000 экз., цана 42 экз.

К. Чорны. Збор твораў у васьмі тамах. Том 3. Раманы «Сістры» і «Зямля». Мастак Ю. Зайцаў. 1973 г., 544 стар., тыраж 14 700 экз., цана 1 руб. 17 экз.

І. Чыгрынаў. Ішоў на вайну чалавек. Выбранае апавяданне. Мастацкі рэдактар Л. Прагіні. 1973 г., 306 стар., тыраж 7 000 экз., цана 68 экз.

ПАВАЖАНІ Яўген Пятровіч! Кожны пісьменнік ведае, што сюжэты не валюцьца пад нагамі. Вам, здаецца, паншанцавала; менавіта «пад нагамі» аказаўся амаль новы сюжэт, выкарыстаны толькі адзін раз у багучыя песенцы для дзяцей зьяельнага ўрасту: «Піф-паф, ой-яй-ей...» Засталося адно: нагнуцца, падняць ішчэліную знаходку, крыху падчысціць яе, падняціць, змяніць незразумнае значэнне чалавечам, а вельмі цікава ўзброіць не стрэльбай, а больш зручным нагам. Вы, напэўна, меркавалі: старая дубовая бочка ішчэ ніколі не псавала маладога віна. А я вось надаўна прачытаў у

АХВЯРЫ РАПТОЎНАГА КАХАННЯ...

АДКРЫТАЕ ПІСЬМО ПРАЗІАКУ Яўгену ВАСІЛЕНКУ

сім'ям нумары часопіса «Полымя» за гэты год ваша даволі вялікае апавяданне «Бліскавіца» і мушу сказаць вам шчыра, што паразу спелена многа, крыш пралілося дастакова, а намалюваная вамі трагедыя выклікае толькі... вясёлую усмешку.

Герой апавядання студэнт юрыдычнага факультэта Мар'ян ехаў да бацькоў на канікулы, ехаў з перасадкай у Оршы. Маючы многа волянага часу, ён

нібы тое беспілотнае зайчаньне, таксама выйшаў пагуліць і апынуўся каля газетнага кіёска. Там у яго бласкоруна страляла вагчыма прыгожая кісяркія, і хлопце аслупянуў. Праз нейкую хвілінку, не звязваючы на хіхіканне ў чарзе за газетамі, ён спачатку голасна крыкнуў, а потым цішэй паўтарыў: «—Я вас люблю...» Пачалася пасадка на Лепель. Хлопец пегеб на перрон, знайшоў сваё месца ў вагоне, шпурнуў туды чамадан і

Наўмомольна лёс насьмяяўся з беднага студэнта, падрэжыў яго абшчэннем небывалага шнасця, а потым нізэрнуў яго ў бездань. О, як добра пачынаўся любовны марафон! А чаго варты сімвалічныя супадзенні! Ён—Мар'ян, яна—Мар'яна. І ён і яна нарадзіліся 14 жніўня аднаго і таго ж года. Ён паказаў з першай хвілінкі, і ў яе таксама адразу впацало нараджацца гэтак жа пацучыцём. Пашанцавала навяз з нацлегам з паляўнічым і сустрэча адбылася. Кульмінацыя папярэднічалі вельмі сур'ёзнай падзеі, вяртання пары трагікаў старажытнай Грэцыі.

Праўда, давалася схлусціць, выдаць сябе за колішнюю школьнага таварыша Мар'яна Толька Беларуса. У гэцічым нумары «люкс». Толькі-Мар'ян і Мар'яна усю ноч чыталіва гаварылі пра сваё каханне. Раніцай прынята «было адзінаццосмае» Мар'яна не нававала дзедца, кананічна, крыху намяніць яму... Ну, напрыклад, скажам, што я з адвадзых органаў, што да яе даўно заліцаецца малады чалавек, работнік дпо, у якога ўсё...наган. Мала тпо, «калі я не паіду за яго замуж, то ён застрэліць і мяне і сябе». Бачыце, ёсць і паляўнічы і заўняч, і патэнцыянальная магчымасць і праліць навіннюю кроў.

Як жа на гэта рэагуе Толькі-Мар'ян? Ён вырашае неадкладна знайсці таго дзпоўскага Мішэ і адабраць у яго наган, каб потым ужо без перашкод аформіць шчаслівы шлюб: «Аддасць. Я і апамятацца яму не дам. Зноў нагэдаваў табе, што я будучы юрист, адвакат. Прыйдзеш, кананічна, крыху намяніць яму... Ну, напрыклад, скажам, што я з адвадзых органаў, што да яе даўно заліцаецца малады чалавек, работнік дпо, у якога ўсё...наган. Мала тпо, «калі я не паіду за яго замуж, то ён застрэліць і мяне і сябе». Бачыце, ёсць і паляўнічы і заўняч, і патэнцыянальная магчымасць і праліць навіннюю кроў.

Толькі-Мар'ян і Мар'яна, ахопі

ленья пляшчотай, ідуць праз парк на кватэру да вайнічнага Мішэ. Праўда, сваімі нагамі ідзе толькі хлопце, а дзядзька сядзіць у яго на руках і абдымае «скарарнаго» жаніха. Яны не ведаюць, што насустрэч ім таксама праз парк прастуе каварны лёс у асобе ўзброенага Мішэ, які дазваляе пра глагоў Мар'яна не нававала дзедца, кананічна, крыху намяніць яму... Ну, напрыклад, скажам, што я з адвадзых органаў, што да яе даўно заліцаецца малады чалавек, работнік дпо, у якога ўсё...наган. Мала тпо, «калі я не паіду за яго замуж, то ён застрэліць і мяне і сябе». Бачыце, ёсць і паляўнічы і заўняч, і патэнцыянальная магчымасць і праліць навіннюю кроў.

з'ваўся чужым імем. Следчыя органы і суд так і не высветлілі ні сапраўдных прычын крывавай падзеі, ні асобы без віны вінаватага самазванца. Бацькі Мар'яна таксама не шукалі сьмя, які ехаў на канікулы і недзе ў дарозе прапаў.

У НАС СПРАВЫ ТАКІЯ...

АРКАДЗЬ СУРСКИ ў артыкуле «Справа наша агульная», надрукаваным у штотыднёвіку ад 27 ліпеня 1973 года, узнімае важныя праблемы прапаганды твораў выяўленчага мастацтва. І мне захацелася расказаць пра тое, што хвалюе нас, случчан.

Хоць рэдка, але арганізуюцца выстаўкі твораў сталічных і мясцовых мастакоў у фале кінатэатра «Цэнтральны». На тых, якія мне давялося наведаць за апошнія гады, дэманстравалася нямала цікавых і па-сапраўднаму высока мастацкіх твораў. Запомнілася экспазіцыя мясцовых мастакоў, персанальная выстаўка маладога случчанага мастака Г. Маскалькова.

Некаторыя працы У. Садзіна вядомы чытачам «ЛіМа» па фотарэпрадукцыях, якія змяшчаліся на старонках газеты. У. Садзін даўно жыве на Случчыне, добра ведае наш край, яго гісторыю, культуру і ўмее адкрываць глядачу прыгожае, высокае, нечаканае.

Шмат разоў даводзілася мне гутарыць з ім па пытаннях прапаганды твораў выяўленчага мастацтва. Неяк ён з горыччу расказаў, што ў яго захоўваюцца дзесяткі мастацкіх твораў. Сярод іх працы вядомых савецкіх майстроў. Некалькі гадоў назад ён прапаноўваў мясцовым органам культуры зрабіць пастаянную выстаўку гэтых твораў, каб з імі маглі пазнаёміцца як мага больш жыхароў і наведвальнікаў нашага гарадка. Аднак органы культуры адмовіліся, спасылаючыся на адсутнасць памяшкання. Цяпер жа такая магчымасць ёсць.

Нядаўна ўступіў у строй новы будынак гарадской бібліятэкі імя

Н. К. Крупскай. Там ёсць месца, бо бібліятэка пабудавана, як кажуць, навывраст. Дык чаму б не адкрыць у адным з яе залаў пастаянную выстаўку твораў выяўленчага мастацтва?

Але калі лічыць, што памяшканне ёсць, дык на парадак дня паўстае яшчэ адно пытанне: хто будзе даваць тлумачэнні на выстаўцы? Думаецца, што тут павінен паклапаціцца раённы аддзел культуры.

Ці патрэбен доказ, што такая пастаянная выстаўка мастацкіх твораў у маленькім горадзе створыць дадатковыя магчымасці для эстэтычнага выхавання працоўных. Акрамя таго, выстаўка дасць штуршок для развіцця талентаў...

Здаецца, трэба падумаць пра тое, каб мастакі не члены саюза мелі магчымасць выстаўляць свае творы.

Многія з іх вартыя гэтага. Я ўжо ўспамінаў імя Г. Маскалькова, можна назваць П. Уласевіча, А. Зялатога і іншых. Але для іх творчага росту неабходны сустрэчы з глядачом. Бо менавіта глядач у пэўнай меры фарміруе мастака, таксама як і мастак, у сваю чаргу ўздзейнічае на густ і светаадчуванне глядача.

Прапаганда мастацтва — справа сур'ёзная і займацца ёй трэба не час ад часу, а паўсядзённа.

Рыгор РОДЧАНКА,
настаўнік.

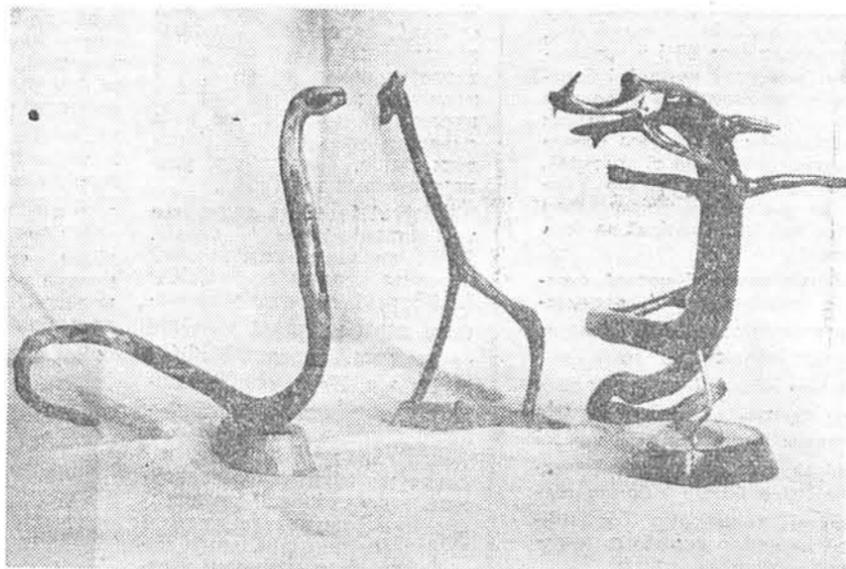
На Мінскім фарфора-фаянсавым заводзе пасля рэканструкцыі пачаў працаваць цэх аддзелкі посуду. Новае сучаснае абсталяванне дазволіць павялічыць выпуск прадукцыі на 1 мільён 600 тысяч штук вырабаў у год.
На здымку — у новым цэху.

Фота М. МІНКОВІЧА.

ПАЗНАЕМЦЕСЯ — Пётр Барысавіч Ялавецкі, ветэрынарны ўрач. Ён захапляецца разбой па дрэве. Шышкі, карэнні, сучкі ператвараюцца ў яго руках у імклівых танцоўшчыц, спрытных спартсменаў, казачных звяроў і птушак.

Зараз Пётр Барысавіч рыхтуецца да ўдзелу ў рэспубліканскай выстаўцы народнай творчасці.
Фота Г. АЛЫМОВА.

НА ТРАСЕ «ДРУЖБЫ» — МАСТАКІ

ДМАЛЬ два тыдні працавала на нафтаправодзе «Дружба» інтэрнацыянальная група жывапісцаў, графікаў і скульптараў з ГДР, Польшчы, шэрагу рэспублік Савецкага Саюза.

Мастакі праехалі па трасе, пабывалі ў рабочых нафтаперапампоўваючай станцыі Міхалкі. Зроблены дзесяткі эцю-

даў, алоўкавых накідаў. Майстры выяўленчага мастацтва сустракаліся з мясцовымі калегамі, са студэнтамі Мазырскага педагагічнага інстытута, будаўнікамі нафтаперапрацоўчага завода, здабытчыкамі «чорнага золата». І ўсюды іх прымалі цёпла і сардэчна.

— Уражанне такое, быццам мы пабывалі ў

гасцях у блізкіх і родных людзей, — сказаў графік з Дрэздана Юта Даме.

Польскі мастак Рышард Герышэўскі лічыць, што работа на трасе была вельмі плённай і карыснай.

Гэтымі днямі творчая група выехала ў Варшаву, на польскі адрэзак «Дружбы». Адтуль маршрут ляжыць у ГДР.

БЕЛТА.

У ГІСТОРЫІ рускага выяўленчага мастацтва не вельмі многа знойдзеца такіх майстроў жывапісу, як Барыс Міхайлавіч Кустодзіеў; што так арыгінальна, вобразна перадаў прыгажосць рускага народнага характару, непаўторнасць рускага побыту, гарадскога пейзажу.

Настаўнік Кустодзіева вялікі рускі мастак І. Я. Рэлін у свой час пісаў: «На Кустодзіева ўскладаю вялікія спадзяванні. Ён мастак таленавіты, які любіць мастацтва,

жанравага жывапісу Б. Кустодзіева з гэтага часу становяцца тыпы і побыт правінцыяльнага горада.

Нягледзячы на цяжкую хваробу, якая да канца жыцця прыкавала мастака да крэсла, ён з вялікім уздымам стварае адзін шэдэўр за другім. Піша бліскучую серыю карцін «Масленіца», адзін з варыянтаў якой, выкананы ў 1919 годзе, знаходзіцца ў зборы Дзяржаўнага мастацкага музея БССР.

Стары побыт старой

страваны не які-небудзь канкрэтны, а зборны вобраз рускага горада, якім ён уяўляецца мастаку. Сцэна масленічнага гуляння набыла ў мастака мажорны, незвычайна гарманічны вобраз прыгажосці нацыянальнага рускага свята. Урачыстая і гучная сімфонія зімовай казкі разгортваецца перад глядачом. Карціна вабіць сваёй шырынёй, размахам, радасным цвіценнем фарбаў.

Пейзаж поўны святла, чыстага, яркага, праніза-

СА СКАРБАУ МАСТАЦКАГА МУЗЕЯ

«МАСЛЕНІЦА»

удумлівы і сур'езны, уважліва вывучае прыроду...»

Вучань апраўдаў спадзяванні настаўніка.

Да сваіх серый «Кірмашоў», «Вясковых святаў» Б. Кустодзіеў прыйшоў не адразу. Велізарную ролю ў яго мастацкай эвалюцыі адыграла першая сцэнічная сустрэча з вядомым рускім драматургам А. М. Астроўскім, капі мастак пачаў працаваць у 1911 годзе над эскізамі дэкарацыі для камедыі Астроўскага «Гарчае сэрца». Вобразы, створаныя драматургам, становяцца на многія гады яго любімымі спадарожнікамі. Адной з галоўных ліній

Расіі... Пра яе гавораць гістарычныя дакументы, помнікі побыту, мастацкая літаратура. Пераканаўча гаворыць аб ёй жанравы жывапіс, у прыватнасці творы Кустодзіева.

Вось пышныя ўрачыстасці, традыцыйныя гуляння, шырокая масленіца — з тройкамі, з балаганамі; вось — стракатыя базары, людская таўкатня, кучы ўсякай ўсячынны. Гістарычная каштоўнасць твораў жывапісу, якія вельмі ярка раскрываюць сутнасць усяго гэтага, вельмі вялікая.

У «Масленіцы» адлю-

нага сонцам паветра. Тонкія ствалы дрэў унімаюць свае пышныя казачна-прыгожыя галінкі, зацярушаныя інеем, у лімонна-зеленаватае неба з ружовымі воблакамі. Як у зімовай казцы, снег пакрыў дахі, зямлю. Марозна. І па кантрасце з гэтым спакойным і вялічным жыццём прыроды — сцэны народнага свята выглядаюць асабліва мітуслівымі і шумнымі. Вясёлы і жывы чалавечы муравейнік тоўпіцца на гарадскай плошчы ля цыркавога балагана, каля троек, што нясуцца з сямямі, ля прадаўцоў чаем і іншымі таварамі. Раскіданыя

ўсюды фігуры людзей выдзяляюцца прыгожымі сілуэтамі на бела-ружывым фоне. Рыпенне палазоў, крыкі ліхацоў, пералівы бразготак, гукі гармоніка, меладычны і густы звон... Усё гэта адчуваецца ў карціне.

Вельмі своеасаблівае маляўнічае інструментарнае карціны, пабудаванае на дзёрзкай пераклічцы проціпастаўленых адзін аднаму колераў — сініх, ружовых, зялёных, жоўтых. Праўда, значную частку кампазіцыі запаўняюць спакойныя бледна-ружовыя і блакітныя таны, якія адлюстроўваюць ігру заходзячага сонца на снежным па-

крывале пейзажу. То там, то тут у гэтую мяккую гаму ўрываюцца жоўтыя і карычневатачырвоныя плямы дамоў і царкваў, сінія царкоўныя купалы. У верхняй палавіне карціны ігра колераў ўзмацняецца: ізумрудна-зялёныя фарбы нібы барукаюцца з жоўтымі і ружовымі водбліскамі захаду.

«Масленіца» была своеасаблівым вынікам папярэдніх шуканняў мастака. У ёй было сінтэзавана тое, што знойдзена ў «Кірмашах», «Балаганах» і іншых яго творах. Яна як бы завяршае паэму аб прыгажосці Расіі, створаную мастаком у карцінах папярэдняга перыяду.

Прыкаваны да майстэрні, Б. Кустодзіеў не мог ужо бачыць ні вясёлых катанняў на масленіцы, ні сельскіх святаў, ні вясковых базараў і конскіх кірмашоў, не мог ён бачыць і прыгажосці прыроды, якую паказаў у сваіх творах, у тым ліку і ў «Масленіцы», аднак усе яго работы пікаюцца ў гледача такое ўражанне, нібы мастак працягвае падарожнічаць па Расіі. Яны здзіўляюць жыццядобствам і аптымізмам.

Р. БАДЗІН.

Імадзедзін НАСІМІ

РУБАІ

Што Чалавеку не дала б жыццё...
дарога—
У ім і неба ўсё і ўсё, што ёсць зямнога,
Адзіны ты, як бог, і ты ўладар зямлі,
Ты—Ісціна і Свято, ты бог і літасць бога.
О ружа, ты расла ў садах якіх,

БАГАТАЯ літаратурная спадчына братніх народаў Савецкага Саюза. Вось і надышла яшчэ адна вялікая дата — 600-годдзе з дня нараджэння выдатнага азербайджанскага паэта Імадзедзіна Насімі.

Яго паэзія была і прагрэсіўнаю і вызначалася высокімі мастацкімі якасцямі. Яна была сапраўдным барацьбітом у імя народа, супроць феадалаў і прыгнятальнікаў-чужаземцаў, змагалася супроць духавенства, цемры, заклікала народ да спазнання свету розумам, навукаю.

Насімі быў чалавекам высокай культуры таго часу. Ён валодаў і некалькімі мовамі. Апрача роднай, азербайджанскай, ведаў добра арабскую і персідскую мовы і свае вершы з поспехам пісаў на ўсіх трох мовах. Ён добра ведаў азербайджанскую, таджыкскую, арабскую, персідскую паэзію і філасофію. Валодаў і ведамі тэалогіі.

Творы яго вызначаюцца тэмаю кахання, чалавечай годнасці і прыгажосці. Насімі з'яўляецца выключным майстрам любоўнай лірыкі на азербайджанскай мове.

Імадзедзін Насімі рашуча выступаў супроць прыгнёту, супроць усялякіх ганьбаў у жыцці, супроць цемрашальства духавенства.

Паэт, як сведчаць пра гэта яго творы, жыў у шмат якіх гарадах. У Багдадзе, у Такаце і Бурсе ў Анатоліі, у Турцыі. А пасля спыніўся на жыццё ў горадзе Халеб, які ў той час належаў кіраўніцтву егіпецкіх мамлюкаў.

Усё, што рабіў і стварыў Насімі абурыла і духавенства горада і султана Егіпта. У 1417 годзе ён быў арыштаваны, засуджаны і жорстка пакараны ў Халебе.

Так феадалы і духавенства прымушалі змоўкнуць вольналюбівяе слова найвялікшых людзей свайго часу. Але не дамагліся гэтага: імёны катаў навечна асуджаны ўсімі прагрэсіўнымі народамі і навечна, ззяюць як зоркі, няўміручыя словы паэта, якія і дагэтуль асвятляюць нашы сэрцы.

Пятрусь БРОўКА.

Паміж якіх струменьчыкаў святых,
У нашым жа жыцці адвечных ісцін мала,
Ты, любая мая—адзіная ты з іх.

Мой доктар, хворы я, цяпер тваё ўладарства,
Я стаў тваім рабом, а ўсё ў цябе лякарства,
О мудры доктар мой, зноў дасць здароўе мне
Дабро тваёй душы, а не тваё махлярства.

Ад вечнай ісціны не адышоў,
А ісціна ў табе, ты бог—мая любоў,
Вядома, што ў табе—уся святая кніга,
Сем сур карана—тысячы радкоў.

І свету без цябе няма, здаецца нам,
Хвала тваёй красе і вуснам і рукам,
Твой твар для нас — каран свяцейшы,
Твой кожны волас — гэта наш імам.

У валасах тваіх мне палыхае сонца,
На твары бачу я — адлюстравана сонца,
Каханнем да цябе і ап'янела сонца,
Ты і свяціла — мне абодвы сонца.

А прыгажосць твая — у свеце ўсё скарыла,
Анёл схіліўся прад табой і вечнае свяціла,
Дасюль жа гэткае нішто не нарадзіла,
Усіх каханне да цябе — красы нязмернай сіла.

Хоць можа мой нясны сказ, я гавару:
«Што я да ісціны дайшоў» — я гавару,
«Што я спазнаў, я ўсім аддаў» — я гавару,
«Што бог са мной і сам я бог» — я гавару.

У свеце ўсё, як ёсць, па боскай волі,
Хоць бог адзін, не знаю бога болей,
Ды чалавек не меншы, чымся бог,
Здабытак хлеба ён, здабытак солі.

Ці я ў мечэць іду, ці ў зроку я імама,
Уперад, а ці ў бок, я думаю таксама,
Я думаю аб тым, перакананы ў тым,
Што з нас любы ёсць бог, з сыноў Адама.

Пераклаў з азербайджанскай
Пятрусь БРОўКА.

Два здымкі... І на кожным з іх — адны і тым жа дэдуцатам. Паглядзіце, як жанчыны радасна спяваюць, прыгажуні з вакальна-інструментальнага ансамбля «Вясёлыя балалайкі» Магілёўскага дома культуры чыгунчынцаў!

Іх можна сустрэць не толькі на сцэне, але і пабачыць у завоблачных высях, адкуль дэдуцата спускаюцца на парашутах. Самадзейныя артысты ансамбля «Вясёлыя балалайкі» — спартсменкі Магілёўскага авіяспартклуба ДТСААФ. Вось і цяпер удзельніцы парашутнага гуртка пад кіраўніцтвам інструктара А. Мошчанкі рыхтуюцца да свайго месца ў спартыўным самалеце.

Тэкет і фота А. ФІСЕНКІ.

ДАКУМЕНТЫ НАГАДВАЮЦЬ, ДАКУМЕНТЫ ВУЧАЦЬ...

У АПОШНІЯ ГАДЫ ў жыццё камсамола ўвайшла новая выдатная традыцыя — Усесаюныя паходы па месцах рэвалюцыйнай, баявой і працоўнай славы. Яна нарадзілася з патрэбы маладога пакалення далучыцца да слаўных традыцый гераічнай гісторыі народа, наблізіць час, людзей, якія здзіўлялі свет сваёй воляй, музыкаю, абавярцілі на іх вопыт. Гэты рух стаў магутным сродкам выхавання маральных якасцей маладых патрыётаў.

Камсамольцы і моладзь Бярозаўшчыны таксама прымаюць актыўны ўдзел у гэтым паходзе. Разам з камсамольскімі арганізацыямі і школьнымі краязнаўцамі распрацоўвае маршруты такіх паходаў, аказвае метадычную дапамогу юным следкаў, якія накіроўваюцца па партызанскіх сцежках, Бярозаўскі гісторыка-рэвалюцыйны музей.

Асабліва вялікае значэнне для выхавання моладзі палезны матэрыялам, што раскрываюць вобраз У. І. Леніна, жыццё і дзейнасць якога ўвасабляе лепшыя якасці барацьбіта за народную справу. Мы арганізуем спецыяльныя экскурсіі па такой тэматыцы: «У. І. Ленін — заснавальнік Камуністычнай партыі», «У. І. Ленін — стваральнік шматнацыянальнай сацыялістычнай дзяржавы», «Савецкі народ ідзе па заветах Ильіча» і інш. Да такіх спецыяльных экскурсій, акрамя ўласнай экспазіцыі, мы, як правіла, бяром шэраг дакументаў пра У. І. Леніна, атрыманых з Цэнтральнага музея яго імя. Трэба бачыць, з якой цікавасцю наведвальнікі разглядаюць першыя нумары ляскаўскай «Нескры» і газеты

«Правда», дакументы II з'езду РСДРП, Падоўгу стаяць школьнікі ля фатаграфіі, на якой зняты невялікі домік у Мінску, дзе праходзілі пасяджэнні I з'езду расійскіх сацыял-дэмакратаў.

У нас у раёне пражываюць чатыры ўдзельнікі рэвалюцыйных падзей 1917 года і грамадзянскай вайны, якім пашчасціла бачыць і чуць У. І. Леніна. Мы часта прыгважваем іх для гутарак з моладзю. І ўсякі раз юнаны і дзядуцата з захапленнем слухаюць іх успаміны і расказы пра гэтыя сустрэчы! У нас у музеі захоўваюцца прамовы У. І. Леніна, запісаныя на магнітафонную плёнку. Мы сістэматычна выкарыстоўваем іх у тэматычных экскурсіях.

Вялікай увагай у моладзі карыстаюцца дакументы, якія расказваюць пра падзеі нашых краёў, пра тых, хто ўнёс свой уклад у справу рэвалюцыі і хто працягвае традыцыі бацькоў у мірныя дні. Гэта фатаграфія былога сакратара Сошыцкага падрайкома КПЗБ Івана Міхайлавіча Хвядчэні — бясстрашнага барацьбіта за сацыялізм і нацыянальнае вызваленне працоўных Заходняй Беларусі, які стаў пазней ахвярай рэпрэсій дэфензівы, Макара Іванавіча Скробата — сакратара таго ж Сошыцкага падрайкома, які бясстрашна прадоўжыў пачату Іванам Хвядчэням справу, чатырох братоў Краўчукоў, тры з якіх загінулі ў барацьбе за лепшую долю народную.

Эмацыянальны ўплыў аказваюць на наведвальнікаў экспанаты залы, прысвечанай страшэннаму засценку Еўропы 30-х гадоў — канцлагеру «Бяроза-Картузская».

ЧЫТАЧ... Які ён сёння, што чытае, чым захапляецца, з якімі сутыкаецца праблемамі? Гэтыя пытанні выкліканы не толькі проста і цікаўнасцю, але і навуковым інтарэсам даследчыкаў бібліятэчнай справы, сацыёлагаў, журналістаў, работнікаў бібліятэк.

Менавіта гэтымі пытаннямі пацікавілася я ў бібліятэцы трактарнага завода і гарадской бібліятэцы імя Янкі Купалы.

Перада мной — фармуляры. Хто яны, чытачы? Гэта і рабочыя, і тэхнікі, і інжынеры, і школьнікі. Паслугамі бібліятэкі Мінскага трактарнага завода, напрыклад, карыстаецца 15 тысяч чалавек — 6716 рабочых, 3818 служачых, амаль 4000 школьнікаў.

У бібліятэцы імя Янкі Купалы кантынгент наведвальнікаў некалькі другі. Тут чытачоў з ліку рабочых толькі дзесяць працэнтаў. Астатнія — студэнты, інжынеры, урачы, настаўнікі, работнікі сферы абслугоўвання.

Каб даведацца, што чытаюць наведвальнікі бібліятэкі, навуковыя работнікі часам карыстаюцца звычайнай лыбаркай: з масы фармуляраў яны бяруць наўздагад некалькі. Скарыстаю гэты прыём і я.

Без ніякага выбару ўзяла з картатэкі бібліятэкі трактарнага завода тры фармуляры.

Ул. Клапота, слесар, год нараджэння 1949. Ён прычытае кнігі «Зачараваная душа» Р. Ралана, «Цені знікаюць апоўдні» А. Іванова, «Падарожжа» Дж. Свіфта, «Крыніцы» І. Шамякіна. Яшчэ значацца часопісы «Че-

РОЗДУМ НАД ФОРМУЛЯРАМІ ЧЫТАЧОЎ

любок і закон», «Вокруг света», «Знанне — сіла».

В. Заслаўскі майстар, год нараджэння 1901. У яго фармуляры — «Дом на плошчы» Э. Казакевіча, творы І. Ільфа і Я. Пятрова, «Ледзяны дом» П. Лажэчнікава, «Людзі на балоце» І. Мележа, «Цені знікаюць апоўдні» А. Іванова, часопісы «Новый мир», «Дружба народов», «Наш современник».

В. Шчарбін, служачы, год нараджэння 1929. Сёлета ён чытаў творы В. Гюго, Дж. Свіфта, Г. Уэлса, М. Гогаля, А. Серафімовіча, В. Катаева, С. Злобіна, В. Быкава і іншых пісьменнікаў.

Гэта як ужо было сказана, выпадковая выбарка, але і яна паказвае шырыню запатрабаванняў чытача заводскай бібліятэкі. На жаль, у бібліятэцы трактарнага завода сур'езна ніхто не вядзе работу па вывучэнню гэтых інтарэсаў, не цікавіцца густам чытачоў.

А такая работа вельмі патрэбная. І яна дае добры плён, што відавочна з прыкладу бібліятэкі імя Янкі Купалы. Работнікі яе змаглі выявіць пэўныя заканамернасці ў пошыце на кнігу.

Для назіранняў у бібліятэцы выдзелены тры групы чытачоў па 50 чалавек у кож-

най. Гэта — маладыя рабочыя, настаўнікі, старшакласнікі. З аналізу запатрабаванняў чытачоў відавочна, напрыклад, што большасць маладых рабочых чытае перш за ўсё грамадска-палітычную і мастацкую літаратуру (палавіна ўсіх кнігавыдач). Затым ідуць кнігі па тэхніцы і навуцы, па мастацтву.

Вось як размеркаваліся інтарэсы гэтай групы ў мінулы годзе. Кніг грамадска-палітычнага напрамку было ўзята 106, кніг па тэхніцы — 75, па мастацтву — 40, твораў мастацкай літаратуры (савецкай, у тым ліку беларускай савецкай) — 409, зарубежнай — 131.

Усяго па бібліятэцы на ўвесь кантынгент чытачоў беларускіх кніг было выдадзена 3841 экзэмпляр, кніг пра Мінск і Беларусь — 1140. Безумоўна, на адзінаццаць тысяч чытачоў гэта не так і шмат. Прапаганду беларускай кнігі бібліятэцы, безумоўна, трэба пашырыць. Праўда, у гэтым кірунку тоесёе робіцца: наладжваюцца выстаўкі літаратуры, такія, напрыклад, як «Народныя паэты Беларусі», «Пісьменнікі — лаўрэаты Дзяржаўных прэмій БССР», «Творчая моладзь рэспублікі» і іншыя. Праводзяцца сустрэчы з бе-

ларускімі аўтарамі, канферэнцыі па іх творах.

На кожнага чытача з тых трох груп, пра якія гаварылася, акрамя фармуляраў заведзена асабовая картка. Дзе бібліятэкар запісвае свае ўражанні ад назіранняў і размоў з гэтым чытачом. Сюды заносацца заўвагі аб інтарэсах наведвальнікаў.

Пра маладога рабочага В. Шэпа, напрыклад, запісана: «У бібліятэку ўпершыню прыйшоў з просьбай даць што-небудзь прычытаць. Цяпер цікавіцца пытаннямі навукі, навукова-тэхнічнымі адкрыццямі, бярэ часопісы...» А гэта — пра маладога будаўніка В. Карэнікава: «На пытанне, якія тэмы яго цікавяць, адказаў: «У навуцы — космас. У палітыцы — праблемы слабаразвітых краін». І яшчэ адна картка, у якой гаворыцца пра рабочага Г. Кавалёва: «У бібліятэку прыйшоў з неакрэсленымі інтарэсамі. Цяпер любіць чытаць гістарычныя раманы. Прапанавана кніга «Салёная падзь» С. Залыгіна. Палабраць кнігі па гісторыі Расіі. Інфармаваць яго аб новых гістарычных раманах, якія паступілі ў бібліятэку... Даўно не быў. Паслаць паштоўку з просьбай зайсці».

Такая індывідуальная работа з чытачамі — адна з дзейных форм іх выхавання, але, на жаль, вядзецца яна пакуль што выбарачна. Ясна, што члены гэтых трох груп — не складаюць увесь кантынгент чытачоў. Аднак кожны з іх так ці інакш уступае ў непазрэды кантакт з работнікамі бібліятэкі, у пры-

ватнасці, інфармацыю аб новай кнізе ён атрымае менавіта ад бібліятэкара. Таму роля бібліятэкара ў справе прапаганды новай кнігі вельмі вялікая. Больш палавіны наведвальнікаў даведваюцца аб новай і цікавай кнізе менавіта праз бібліятэку, праз «дыспетчара» ў вільным моры — бібліятэчнага работніка.

Але паводле дадзеных Дзяржаўнай бібліятэкі СССР імя У. І. Леніна, пэўная колькасць чытачоў даведваецца пра новыя кнігі з кінафільмаў, па радыё і тэлебачанню.

І тут будзе да месца прывесці такія факты. У бібліятэцы трактарнага завода раптам рэзка ўзрос попыт на кнігу А. Іванова «Цені знікаюць апоўдні». Гэтак жа, як два гады назад на раман В. Кажэўнікава «Шчыт і меч». Тое самае ў свой час адбывалася з раманамі «Вайна і мір» Льва Талстога, «Сага пра Фарсайтаў» Дж. Голсуорсі, «Саларыс» Ст. Лема. Тут — прамая сувяз паміж экранізацыяй гэтых твораў і павышанай цікавасцю да іх чытачоў. Відавочна, неўзабаве бібліятэкам будзе не хапаць экзэмпляраў рамана Ю. Сямёнава «Семнаццаць імгненняў жыцця...».

Як бачым, апасенні накіонт таго, што кіно і тэлебачанне — асабліва тэлебачанне — адвучваюць чытаць мастацкую літаратуру — беспадстаўныя. Наадварот, убачыўшы экранізаваны твор, чалавек імкнецца да больш блізкага, падрабязнага знаёмства з ім. І гэта сведчыць аб новым культурным узроўні

Дакументы, сабраныя тут, узнёўляюць карціну суровага і пакутлівага рэжыму, які існаваў у лагерах. Яны расказваюць аб непахіснай волі рэвалюцыйнага руху, грамадзянскай і Вялікай Айчыннай вайны, былых партызан і падпольшчыкаў. Сустрэчы з ветэранамі рэвалюцыйнага падполля, з былымі вязнямі канцлагера «Бяроза-Картузская», арганізуюцца і ў звычайныя дні работы музея, пры гэтым, яны самі нярэдка выступаюць экскурсаводамі.

Часта сустракаюцца з моладдзю Сцяпан Аляксеевіч Трудыко, Сцяпан Філіпавіч Пацяруха, Пётр Кузьміч Верхавец і іншыя. Яны расказваюць пра рэжым, які існаваў у лагерах, пра пакуты і мужнасць яго вязняў-камуністаў, пра іх рэвалюцыйную барацьбу.

І незалежна ад узроўню падрыхтоўкі і майстэрства расказчыка, такія сустрэчы і гутаркі ўсёкі раз праходзяць вельмі цікава. Хто б на іх ні прысутнічаў — акцябраты, піянеры або камсамольцы — усе яны не толькі даведваюцца пра рэвалюцыйныя справы сваіх дзядоў, але і перажываюць пачуццё гонару за іх.

Вялікае выхавальнае значэнне мае і ўрачыстае ўручэнне ў музеі камсамольскіх білетаў, прыём у піянеры. Атрымліваючы білет у абставінах, якія аднаўляюць рэвалюцыйны падзеі гераічных дзён, бачачы зброю воінаў і партызан, якой яны грамілі ворага і абаранялі Радзіму, юнакі і дзяўчаты

перажываюць пачуццё адказнасці за лёс народа, пачуццё асабістай прыналежнасці да яго справы.

У нас на Бярозаўшчыне стала традыцыяй штогод, на нярэдадні дзясятага — 8 мая, збірацца на воінскія могілкі ў в. Шылін, куды, як правіла, запрашаюцца сваякі і блізкія пахаваных, іх баявыя сябры і мясцовая моладзь. Гэтыя сустрэчы выліваюцца ў свёбасабліваю клятву падрастаючага пакалення пераймаць баявы прыклад старэйшых, працягваць справу, за якую пахаваныя тут героі аддалі сваё жыццё.

У гэтым годзе ў горадзе энергетыкаў — Белаазёрску адбылося перазахаванне ў братнюю магілу былых лётчыкаў 130 бамбардзіровацкага авіяпалка, якія загінулі ў першыя дні вайны. Іх адшукалі чырвоныя следзпытнікі Пескаўскай, Белаазёрскай сярэдніх школ.

І, нарэшце, яшчэ адзін важны фактар выхавання моладзі на мясцовым матэрыяле — гэта публікацыя дакументаў, успамінаў на старонках мясцовага друку. Толькі ў мінулым годзе ў раённай газеце «Маяк камунізму» было надрукавана больш 40 грунтоўных матэрыялаў пра гераічныя подзвігі савецкіх людзей, здзейшаных у гады рэвалюцыі і Вялікай Айчыннай вайны. Гэтыя матэрыялы адразу завявалі ўвагу моладзі і адыгралі сваю ролю.

Яшчэ больш шырокія планы намячам мы ў сувязі з 30-годдзем вызвалення Беларусі, якое набліжаецца. Маюць адбыцца шматлікія сустрэчы моладзі з былымі воінамі-вызваліцелямі, партызанамі і падпольшчыкамі, ветэранамі рэвалюцыі і барацьбы за сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне.

М. СІКОРЫН,
дырэктар Бярозаўскага гісторыка-рэвалюцыйнага музея.

сучаснага чытача, аб яго жаданні ведаць усебакова той ці іншы раман або апавесць. З кожным годам усё больш калекцыя сем'яў набывае тэлевізары. І з кожным годам усё больш чытачоў прыходзіць у бібліятэкі. Толькі ў бібліятэцы трактарнага завода летась чытачоў стала больш на 700 чалавек. Новыя імёны ў бібліятэчных фармулярах часта з'яўляюцца пасля чарговых канферэнцый або сустрэч пісьменнікаў з чытачамі.

Але ці заўсёды гэты новы, з шырокімі і разнастайнымі запатрабаваннямі чытач знаходзіць у бібліятэцы тое, па што прыйшоў? Па назіраннях работнікаў бібліятэкі, задавальняецца толькі 70 працэнтаў запатрабаванняў. Шмат аматараў мастацкай літаратуры вымушаны браць не тую кнігу, па якую прыйшлі а тую, якая ёсць.

— Цяпер літаральна пануе голад на добрую кнігу — гавораць работнікі бібліятэкі трактарнага завода. — Вось толькі некалькі імёнаў аўтараў, чые кнігі мы не можам выдаць чытачу, бо іх не хапае: А. Капцяева, Ю. Герман, Ф. Панфёраў, І. Шамякін, І. Мележ. У нас амаль няма А. Дзюма, П. Мерыме, Б. Шоў, Э. Хэмінгвэй. У дзіцячым аддзеле няма кніг К. Чукоўскага, С. Маршака, казак Андэрсена ўсяго 10 экзэмпляраў, казак братоў Грым — пяці. Не хапае зборнікаў рускіх і беларускіх казак, кніг М. Прышвіна, Я. Маўра, В. Вольскага прародную прыроду. І гэта ў фондзе, які складае 20 тысяч тамоў кніг!

У той жа час на паліцах бібліятэкі ляжаць кнігі, якіх чытач ніколі не просіць. Яны застаюцца па-за ўвагай сталых наведвальнікаў.

Між тым, бібліятэка — пасярэднік паміж аўтарам, выдавецтвам і чытачом. І хто, як ні масавая бібліятэка, яе работнікі павінны ўплываць на кніжны рынак і на выдавецкую справу? Здавалася б, што думкі, меркаванні, заўвагі бібліятэчных работнікаў павінны сур'ёзна ўлічвацца пры складанні выдавецкіх планаў і вызначэнні тыражоў. На жаль гэтага не адбываецца.

І яшчэ. Нярэдка здараецца так, што кніга, якую патрабуе чытач, ёсць у суседняй бібліятэцы, але пра гэта ніхто не ведае. Справа між-бібліятэчнага абмену павінна быць наладжана лепш.

Для таго каб ведаць «адрас» кнігі, неабходна мець даведачную службу, скажам, на ўвесь гарадскі альбо раённы кніжны фонд, што значна палепшыла б абслугоўванне чытача.

Наспела размова аб стварэнні адзінай сістэмы арганізацыі масавага чытання, і таму прапаганда лепшых метадаў работы бібліятэк з'яўляецца вельмі важнай.

Бібліятэка — школа выхавання, адукацыі, павышэння прафесіянальнага ўзроўню чалавека. І таму ўвага да бібліятэкі і метадаў іх работы — гэта ўвага да духоўнага росту людзей увогуле, бо бібліятэка, як падкрэслівала Н. К. Крупская, абслугоўвае не чытача, а насяльніцтва.

Б. БАКУНОВІЧ.

ДА 75-ГОДДЗЯ ЗАСЛУЖАНАГА

АРТЫСТА БССР М. КАВЯЗІНА

ІМ НАПІСАНЫЯ СТАРОНКІ...

Гэты здымак 1946 года друкуецца ўпершыню. Такім ён быў...

Фота А. САПЕТКІ.

ЦЯПЕР вырастае і, як сказана ў паэце, нясе галоўную службу ў тэатральным мастацтве пакаленне, якое толькі па гістарычных нарысах ведае яго імя — Мікалай Аляксандравіч Кавязін. Сёлета, 15 верасня, яму споўнілася 6 семдзесят пяць гадоў. Калі б ён жыў, то, можна ўпэўнена сказаць, на сцэне мы глядзелі б новыя і новыя яго спектаклі — заўсёды ясныя па ідэйнай задуме, завершаныя па сцэнічнай форме, багатыя на арыгінальныя рэжысёрскія знаходкі і адкрыцці. Бо за час прафесійнай дзейнасці ў гэтай складанай галіне мастацтва набыў менавіта такую рэпутацыю — мастака няўрымслівага, удумлівага, дапытлівага.

М. Кавязін пэўны час працаваў настаўнікам малявання ў школе і сам з поспехам працаваў у галіне выяўленчага мастацтва, нават выступаў па гарадскіх выстаўках. І цягнуўся сэрцам да Е. Міровіча і У. Гадубка, іх ацэнкі лічыў самымі аўтарытэтнымі, гутарыў з імі аб жыцці і яго сцэнічным адлюстраванні. І аднойчы прызнаўся, што ёсць у яго мара — стварыць на Беларусі дзіцячы тэатр. Такага яшчэ не было ў нас. І Е. Міровіч з У. Гадубком, першымі даведаўшыся аб гэтым намере, падтрымалі яго. Яны ж і падказалі яму тую «школу», дзе ён можа авалодаць усімі «таямніцамі» і зразумець усе праблемы тэатра для падлеткаў — Ленінград, Махавая, 34, старэйшына сярод дзясцю дзіцячай сцэны А. А. Бранцаў.

Адуць і «вывез» М. Кавязін галоўны завет для сябе: калі адрасуеш тэатральны твор падлеткам, то ты павінен быць мастаком з педагогічным тэмпераментам і духоўнай арганізацыяй, адначасова адчуваючы сябе педагогам, мастаком па ўспрыняццю жыцця...

У 1931 годзе М. Кавязін — мастак кіраўнік Беларускага дзяржаўнага тэатра юнага гледача. Вакол яго групуецца вясёлы і малады народ — энтузіясты новай справы, пераважна з асяроддзя артыстаў самадзейнай сцэны: М. Заборская, А. Кашына, Э. Зеляно, Л. Будзько, П. Маспераў, В. Станкевіч, П. Басінкевіч, Л. Абакун... І першай п'есай рэпертуару была пазначана п'еса дэбютанта ў драматургіі Яні Маўра «На штурм». Письменнік прыходзіў на рэпетыцыі і, захоплены творчым строем М. Кавязіна і яго маладых папелчнікаў, пісаў новыя эпізоды, шукаў сюжэтныя хады, выдумляў характарыстыкі. Тым часам, акцёры шліфавалі ўменне іграць, гаварыць, рухацца на сцэне.

Такім чынам, у гісторыі Беларускага тэатральнага мастацтва М. Кавязіну належыць каштоўныя старонкі — ён стварыў першую трупу дзіцячага тэатра, даўшы ёй урокі майстэрства, ён прыцягнуў да справы прафесійнага пісьменніка, ён нала-

дзіў рэгулярную дзейнасць тэатра. «На штурм» — твор, які выводзіў на сцэну піянераў і паказваў іх захваленне тэхнікай. Тэма была надзвычай надзённай — савецкая краіна тады змагалася за індустрыялізацыю, выходзіла на сцэну, здольныя кіраваць перадавой тэхнікай.

Пакрысе афармлялася творчае аблічча калектыву. Артысты на чале са сваім мастацкім кіраўніком паказвалі зладжаны ансамбль, кожны ўдзельнік якога ўсведамляе спецыфіку выступленняў перад такой непасрэднай аўдыторыяй. Як рэжысёр М. Кавязін эксперыментавалі. Напрыклад, спектакль «Шлях далёкі» па п'есе рускага савецкага драматурга М. Шастакова ставіўся і выконваўся так, што асноўная дзея адбывалася ў глядзельнай зале, акцёры і бы толькі былі завадатарамі і арганізатарамі відовішча, якое рабіла сваім актыўным удзельнікам усіх прысутных.

Разам з маладым калектывам працавалі М. Зарэцкі і В. Сташэўскі. Рэжысёр «адваёўваў» іх ад дарослага тэатра, ад прозы. І як плённа супрацоўнічаў ён з В. Сташэўскім над драмай «Мікола Гоман» — у п'есе была рамантыка, паэтычная ўзнісласць! Спектакль таксама выклікаў цікавасць праўдай адлюстраванага жыцця — барацьбы камісара Міколы Гомана з белабандытамі. — вострым сюжэтам і сакавітымі характарамі дзеючых асоб. А якім нечаканым прадстаў М. Зарэцкі ў сваёй п'есе «Ная», напісанай для тэатра юнага гледача!...

Мабыць, і прыведзеных фактаў дастаткова, каб маладыя нашы сучаснікі адчулі значэнне творчых шуканняў заснавальніка першага на Беларусі тэатра юнага гледача, Мікалай Аляксандравіч быў аўтарытэтным у трупі і, разам з тым, вельмі адкрытай натурай. Мог паспрачацца з выканаўцам ролі, мог і зрабіць рашучую заўвагу, патрабаваць, каб хтосьці не «вылазіў» з раней вызначанага кірунку спектакля. Здавалася, што Мікалай Аляксандравіч ведаў пра ўсіх сваіх супрацоўнікаў «усё». Такія рэжысёры асабліва патрэбны маладым творчым арганізмам, калі ідзе працэс станаўлення яго, бо энтузіязм перадаецца, робіцца нервам калектыву.

Тут я мушу яшчэ дадаць, што і пасля вайны, калі арганізоўваўся цяперашні Рэспубліканскі тэатр юнага гледача, на чале яго стаяла Л. Мазалеўская, творчая асоба, вельмі блізкая па характару і паводзінах у мастацтве да М. Кавязіна. Яна лічыла, што новая трупа не пачынае шлях, а працягвае тое, чым мы ганарыліся яшчэ ў трыццатыя гады...

Разгорнем і такую старонку жыцця Мікалая Аляксандравіча. У гады вайны ён не сказаў, што з'яўляўся мастацкім кіраўніком тэатра, а папрасіў ваенкамат кіраваць яго ў Дэючую армію. Радавым салдатам прайшоў М. Кавязін па франтах пуняўнах. Стараўна ўтойваў ён ад урачоў і сваю хваробу на сухоты, каб толькі заставацца ў армейскіх радах. І калі вярнуўся ў тэатр (спачатку ў Пінску, затым у Бабруйску і Гродна), то вопыт і назіранні, якімі ён узабагаціўся ў баявым жыцці, сталі крыніцай яго творчага натхнення. Большасць кавязінскіх рэжысёрскіх работ вызначаліся жыццярэадным пафасам, аптымізмам. Ён маляўніча і пераканальна выяўляў на сцэне сацыяльную праўду рэчаіснасці. Вынаходлівы ў мізансцэніраванні, тонкі ў псіхалагічным даследаванні чалавечых натур, прыхільнік паэтычна-вобразнага сцэнічнага апавядання, М. Кавязін даваў удумліваю трактоўку п'есам К. Сіманова, Б. Рамашова, А. Сафронава, П. Паўленкі. Ад акцёраў, якія стваралі ў іх вобразы сучаснікаў, савецкіх людзей, рэжысёр патрабаваў маштабнасці. Больш за ўсё не любіў М. Кавязін драбнага і прызмеленага «псіхалагізавання», якое, на яго думку, прынімае і само мастацтва. І захапляючы праўдай, яго лепшыя спектаклі ніколі не зводзіліся да фатаграфічнага праўдападобства. Помню, што ён даволі часта (і настойліва!) гаварыў маладым сваім выхаванцам у Гродзенскім драматычным тэатры, што кожны чалавек — гэта зорка, што ззяе па-свойму. «Але ж — зорка!» — падкрэсліваў ён, звяртаючы ўвагу выканаўцаў ролей на прызначэнне тэатра адлюстроўваць жыццё не як люстра, а як павелічальнае шкло. Пасля такіх гутарак некаторых маладых артыстаў, як я памятаю, бянтэжыла яго патрабаванне, скажам, каб у «Маскоўскім характары» А. Сафронава перасанажа пераканалі яго, рэжысёра, у тым, што яны п'юць сапраўды гарачы чай, што хтосьці з іх хоча падакладзіць, а нехта наогул толькі робіць выгляд, нібы п'е... «Чаму? Гэта ж — быт...» Тады М. Кавязін узнімаўся сам на сцэну і паказваў з зайдзрасным артыстычным умельствам, як і такія бытавыя падрабязнасці ў паводзінах героя арганічна ўваходзяць у пэўную яго жыццё...

Кажуць, што жрыццё чалавека складаецца не з тых дзён, што прайшлі, а з тых, што запомніліся. Мастака гэта датычыць яшчэ больш. Сучаснікам і аднагодкам М. Кавязіна запомніўся яго творчы імпульс, самаахвярнае служэнне справе, якую ён абраў для сябе галоўнай.

Уладзімір СТЭЛЬМАХ,
заслужаны дзеяч мастацтваў БССР.

ЯМУ САЛЮТАВАЛІ не толькі, як чалавеку, што перадужаў ваеннае ліхалецце. Гэта быў салют напачатку салдату, які загнуў на баявым пасту. І стрэлы прагучалі не з баявой зброі, а з паляўнічых ружжаў. Ён быў лесніком, і салютавалі яму ягонныя сябры — работнікі лясной аховы, якіх у Вілейскім ляггасе амаль чатырыста чалавек.

Колькі год запар, з дня ў дзень, крочыў у свой абход Пётр Пятровіч Козел. У абходзе каля шасцісот гектараў, і ў кожным з іх — тысячы дрэў. А ён хацеў, каб іх было яшчэ больш на ўсіх гектарах, каб яны раслі на кожным пустуючым кавалку зямлі. У імкненні да гэтага — заўсёдня вартасць сапраўднага сябра лесу і зямлі, на якой ён расце. Менавіта расце, бо лес яшчэ можа толькі займаць зямлю. У Пятра Пятровіча рос звонкі, добры лес.

З ляснічым Ільянскага лясніцтва Браніславам Даниловічам мы падлічылі, што за апошнія дзесяць гадоў Пётр Пятровіч пасадзіў не меней за сто гектараў лесу. І кожны год працэнт прыжывальнасці дрэў не быў менш за дзевяноста пяць. У яго абходзе за гэты час не заставаўся не раскрыты ніводзін факт самавольнай высечкі, амаль не надаралася пажараў. На гэтых будзённых для лесніка паказчыках ствараецца вытворчая характарыстыка чалавека лясной нівы. І, бадай, у іх, у гэтых паказчыках — дакладная ацэнка чыста чалавечым якасцям.

Да гэтага чалавека вельмі цягнуліся людзі.

— Нам, камсамольцам першых пасляваенных гадоў, было ў нашай мясцовасці ў некалькі разоў цяжэй, калі б побач не было Пятра Козела. — Расказвае колішні ваяжак моладзі ў Альковіцкім сельсавета, а цяпер дырэктар Карповіцкай сярэдняй школы Ф. Адамовіч. — Пётр не чакаў запрашэння ні на сход, ні на працу. Больш таго, яго гармонік рабіў з людзьмі цуд: ён мог і разварушыць, і натхніць, і павесці...

У перадапошні жнівеньскі дзень, якраз у Вілейцы, мне выпадкова даялося пачуць размову двух мужчын таго ж, што і Пётр Пятровіч (а яму было крыху больш за пяцьдзсят) узросту. Размаўлялі, відаць, старыя знаёмыя, якія даўно не бачыліся.

— А ты што, закінуў сваю хромку? — здаіляўся адзін.

— Ды прадаў даўно. Не шкадую, бо артыста з мяне ўсё адно не атрымалася б.

— Не, я дык яшчэ тады-сяды пілікаю напаўголасу.

Пётр Пятровіч Козел

не сказалі аб ім ніводнага кепскага слова і пацвердзілі прыведзеныя грамадскім абвінавачаным факты, якія сведчаць аб чалавечнасці Пятра Пятровіча.

На судовым пасяджэнні выступіў ляснічы Хаценчыцкага лясніцтва А. Глушкі — грамадскі абвінавача ад калектыву Вілейскага ляггаса:

— Наша лясніцтва мяжуе з Ільянскім, з абходам Пятра Пятровіча Козела. Я шмат год працую ў ляггасе і добра ведаю Пятра. Больш добрага, душэўнага і сардэчнага чалавека знайсці цяжка. І тым не менш, браканьеры баяліся яго, як агню, ад якога не схаваешся...

Пётр Козел не толькі вылоўліваў злачынцаў, але і заўсёды імкнуўся іх перавыхоўваць. Падсудны Чарапок

пні, а браты «глушылі» віно ва ўрочышчы Маслава, дзе Чарапок пасвіў вясковых кароў. У гэты дзень адбываліся статку радыўку вяскоўцы М. Козел і К. Рачынскі. Падвыпіўшы, злачынцы адлучыліся ад іх і канчаткова спланаваўшы свае злаўмыслныя дзеянні, вырашылі яшчэ раз адправіцца на віно ў вёску Уладзькі.

У 68-м квартале яны заўважылі матацыкл лесніка. Адцягнулі яго падалей ад дарогі, а самі, прытаіўшыся за дрэвамі, чакалі Козела. А вось і ён. Адзін з браканьераў выхапіў з рук лесніка адбоі для гашэння пнёў і нанёс Пятру Пятровічу некалькі ўдараў па галаве, другі ў гэты час дзейнічаў нажом. Затым лякачага і беспрытомнага лесніка сцягнулі з

лых дзялянках, у пасадках, якім яшчэ толькі некалькі гадоў, у парастках жыцця — пасадках сёлетняй вясны. У кожным дрэўцы, якое ён пасадзіў, вырасціў, дагледзеў.

Дрэву, каб зрабіць з яго, скажам, тэлефонны слуп, трэба расці семдзесят-восемдзесят гадоў. А лесу, пакуль ён высее, патрабуецца яшчэ больш часу. Пра гэта ведае, бадай, кожны. І з гэтай таксама прычыны (а не толькі таму, што без кавалка драўніны няма як абысціся ў жыцці) — любіць чалавек зялёнага сябра. Звычайна чалавек любіць той лес, які бачыць. Ляснік яшчэ клопацца аб лесе, які стане лесам толькі праз дзесяткі гадоў. Ведае, што не убачыць той спелы, наліты сокамі жыцця бор ці дубраву, а стварае іх. Для зямлі, якой не абысціся без лесу, для людзей з іх мноствам патрэб, для дзяцей, вярнасьці, якіх пачынаецца з вярнасьці «свайму» лесу.

Дзядзька Пятрусь ведаў, што пасаджанае дрэўца — найбольшае дабро, самы каштоўны людскі скарб. Ведаў з дзяцінства і з гэтага абраў сабе шлях лесніка. Ён цаніў дабро і з любоўю яго ствараў. Для ўсіх.

Тыя двое жылі толькі для сябе. Для іх не існавала паняццяў «дзяржаўнае», «агульнае», «народнае». Здаўна, з таго часу, як зачасцілі прыкладвацца да чаркі, яны ўнушылі сабе, што дзяржаўнае — гэта і іхняе, уласнае. Тое, што ў стварэнні агульнага яны не ўдзельнічалі, іх не засмучала. І вось заканамерны для такіх людзей выход.

З гадамі вырастуць пасаджаныя лесніком дрэўцы. Падрастуць, стануць дарослымі за гэты час і сённяшнія дзеці, якія так любяць бавіць час у абходзе дзядзькі Пятруся. А калі яшчэ праз гады падмуцця ад зямлі і іх дзеці і запятаюцца, чаму гэта лес каля іх вёскі называецца лесам Пятра Козела, тады і раскажуць ім бачыкі пра лесніка, якога яны ў свой час называлі «дзядзька Пятрусь».

Застаюцца для людзей абход, кварталы, дзялячкі дзядзькі Пятруся. Будучай вясной у іх з'явіцца новыя дрэўцы, якія высадыць у зямлю сябры, знаёмыя, аднавяскоўцы Пятра Пятровіча, яго таварышы па працы — прадстаўнікі ўсіх лясніцтваў Вілейскага ляггаса.

Зямля тая — у яго абходзе, у тым самым 68-м квартале, дзе ён бараніў лес да апошняга моманту.

Культуры вясны 1974 года займуць плошчу ў два гектары і будуць называцца з дня свайго нараджэння культурамі імя П. П. Козела — лесніка Ільянскага лясніцтва Вілейскага ляггаса.

Я. ПУШКІН.

ПЕТРУСЁЎ АБХОД

...Ішоў трэці дзень, як вязная сесія па крымінальных справах Мінскага абласнога суда разглядала справу аб забойстве. На судзе прыводзіліся многія факты. І каб на нейкае імгненне прыглушыць іх у падсудомасці, неабходна было падалей адсціся хаця б ад таго месца, дзе адбываўся суд, апынуцца сярод людзей, якія не ведалі аб трагедыі. І вось выпадкова пачутая ў засені шматгадовых дрэў гарадскога сквера размова пра «хромку». Гармонік не фігурыраваў на судзе як рэчавы доказ, аб ім не гаварылі сведкі. Але колькі разоў за гэтыя дні ўспаміналі аб ім аднавяскоўцы Пятра Козела — жыхары вёскі Уладзькі:

— Бывала, папросіш: дзядзька Пятрусь, пайграй нам і сёння — і ён не адмовіць.

— І задушэўную мелодыю рабіў дзядзька Пятрусь, і вясёлы танец. Нас, хлопцаў ды дзяўчат, ніколі не цураўся.

— Гэта ў яго, мабыць, ад лесу — любоў да характава.

Іграў ён так, што чуваць было ўсёй вёсцы. Інакш, для сябе, напаўголасу, не ўмеў. І ад шчырасці яго натуры больш шчырымі рабіліся адносны паміж вяскоўцамі. А яго шчырасць і яшчэ шмат чаго добрага — сціпласць і сумленнасць, чэснасць і добразычлівасць — былі яшчэ і ад лесу. Нават забойцы

ведае гэта сам. Яго, як і другога забойцу, Руткоўскага, Козел неаднаразова папрэдываў, рабіў заўвагі, не заўсёды прыбываў да складання актаў. Ён не пакідаў непакараным ніводнага праступка, але меры спагнання прымяняў розныя. І не мог пагадзіцца з довадамі квапілівых людзей і браканьераў, якія не аднойчы гаварылі: «А ты што, чалавеча, турбуешся больш за іншых? Хіба не хопіць на твой век гэтага багацця...»

— Хопіць на твой век, — не раз з дакорам гаварылі лесніку і Чарапок з Руткоўскім.

...Напрадвесні забойцы дачуліся, што Козел ведае і пра апошнюю іх кражу. Перад гэтым яны распачалі будаўніцтва: Чарапок узводзіў новы дом, а Руткоўскі заняўся прыбудовай. Квапіцца на дзяржаўнае не саромеліся. Ды і які мог быць сорам у людзей, што кожны дзень толькі і думалі, як бы зазірнуць у чарку.

Козел стаў у іх шляху. Яны не толькі ў душы, але і адкрыта выказвалі Пятру Пятровічу свой намер адпомсціць. Такой пагрозе Пётр Пятровіч надаваў і не надаваў значэння. «Не за сваё ж стаю, за дзяржаўнае», — разважаў ён.

Рознымі справамі займаліся з раніцы 14 мая Пётр Пятровіч Козел і стрыечныя браты Чарапок і Руткоўскі. Ляснік гасіў у сваім абходзе

дарогі ў гушчар і там працягвалі здэквацца з яго: ухапіўшыся за галіны дрэў, становіліся на шыю паўмёртвага і душылі нагамі, зноў пускалі ў ход кляймо і нож... З кішэні забітага злачынцы выцягнулі два рублі, выраслі ўсю дробязь. За гэтыя грошы купілі па бутэльцы віна.

Толькі п'янка да позняга перашкодзіла забойцам перазахаваць труп лесніка ў той жа вечар. Яны зрабілі гэта пад покрывам цемры праз дзень. Лейцамі і жалезным ланцюгом прывязалі да матацыкла труп забітага і ўтанілі ў рацэ Ілья.

— Ну, вось і канцы ў ваду, — прагаварыў пры гэтым адзін з іх.

Аднавяскоўцы Пятра Пятровіча, жыхары навакольных вёсак і вучні Малявіцкай васьмігодкі, работнікі Ільянскага лясніцтва, якія адразу ж уключыліся ў пошук прапаўшага, знайшлі яго 16 мая на забалочаным беразе ракі — там, дзе разлівалі забойцы абарваць свае звярыныя сляды...

І вось гэтыя двое на лаве падсудных. Яны выкручваюцца, як вужакі, імкнучы спіхнуць віну адзін на другога. Толькі ўсё дарэмна: доказы супраць іх неабвержныя, пакаранне непазбежнае. Па заслугах!..

Буае жыццё ў зялёных, сталага ўзросту кварталах, у больш маладзейшых і вясё-

ПАЧАЛАСЯ ПАПІСКА НА ГАЗЕТЫ І ЧАСОПІСЫ НА 1974 ГОД

Калі вы цікавіцеся беларускай літаратурай

Калі вы цікавіцеся беларускім тэатральным мастацтвам, музыкай, кіно, тэлебачаннем.

Калі вы цікавіцеся беларускім выяўленчым мастацтвам, архітэктурай

Калі вы працуеце ва ўстанове культуры—

ПАДПІСВАЙЦЕСЯ НА ШТОТЫДНЁВІК

„ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА“!

У ВЕЧАРЫ, калі паўднёвы зорак апускаецца на Сафію і яркія агні рэклам асвятляюць фасады тэатраў і канцэртных залаў, шумны, ажыўлены натоўп запаўняе цэнтральныя вуліцы горада.

Амаль кожны з творчых калектываў запрашае гледачоў на новы спектакль.

У мільённай Сафіі працуюць сем драматычных тэатраў. Народная опера, Музычны тэатр імя Стэфана Мавродонскага, лялечны тэатр, Буцэбны тэатр тэатральнага інстытута. Плённай дзейнасць і дырэкцыя балгарскай музыкі (філармоніі), у залах якой праводзяцца сімфанічныя і камерныя канцэрты, выступленні эстрадных калектываў.

Спешна ўвагу чытачоў на некаторых з іх.

Тэатр імя Івана Вазова па праву займае вядучае становішча. У першую чаргу хочацца адзначыць яго выдатны акцёрскі ансамбль. У складзе трупы вядомыя ўсёй Балгарыі І. Кондаў, А. Караміцеў, Т. Масаліцава, Р. Данаілава... Рэпертуар тэатра багаты і разнастайны — ад шырока прадстаўленай класікі да твораў сучасных аўтараў. Галоўнае месца займае нацыянальная драматургія, гістарычныя і сучасныя творы балгарскіх пісьмнікаў. Такім рэпертуарам тэатр апраўдвае сваё імя — Івана Вазова. Акрамя зарубешнай класікі, прадстаўленай Шэкспірам, Ібсенам, Б. Шоў — рускай і савецкай драматургія. У рэпертуары тэатра Івана Вазова — «Месяц у вёсцы», «Браты Кармазавы», «Мішчане», «Крамлёўскія кванты», «Адзіны сведка», «Птушкі нашай маладосці».

Кожны са сталічных тэатраў — «Маладзёжны», «Слыза і смех», «Сафія», «Сатырычны», «Народнай арміі» — маюць сваё творчае аблічча. Але ёсць у іх агульная, характэрная для ўсіх рыса — цікавасць да рускай і савецкай драматургіі, творы якой усё часцей з'яўляюцца на афішах. «Варвары» і «Чалавек збоку», «Тры сястры» і «Дахольнае месца», «Жаніцтва» і «Рэвізор», «А зоры тут ціхія...» і «Маскарад» — вольна далёка не поўны пералік спектакляў, якія можна ўбачыць сёлета на тэатральных палюстках Сафіі.

«Тэатр 199» карыстаецца вялікай папулярнасцю ў моладзі і інтэлігентнай сталіцы. Назва яму дадзена аднаведна колькасці месц у глядзельнай зале. Спраўды надзвычайна своеасаблівы, адзіны ва ўсёй Балгарыі тэатр, у якім няма сталай трупы акцёраў. Кожны новы спектакль — гэта заўсёды новыя пастаноўшчыкі, новыя выканаўцы, якія аб'ядноўваюцца тут па творчых меркаваннях. Працаваць так складана, але ў такой спецыфічнасці і адна з прычын значных творчых поспехаў «Тэатра 199». Ак-

цёры тут сапраўдны аднадумцы. Іх захапляе магчымасць выступіць у спектаклі, аб якім яны даўно марылі, і якога няма ні на якой іншай сцэне, наэксперыментваць, сустрэцца з новай драматургіяй.

Памеры глядзельнай залы і асабліва сцэны (на ёй з цяжкасцю дзейнічае 5 чалавек), неасродная блізкасць і кантакт з гледачом, у многім вызначаюць рэжысёрскую канцэпцыю спектакля і характар акцёрскага выканання. Такая сцэнічная пляцоўка вымагае ад удзельнікаў вы-

тым годзе балгарскія тэатры накіравалі пастаноўкі 28 п'ес драматургаў нашай краіны — А. Макаёнка, І. Друцэ, І. Дварэцкага, А. і П. Тураў, П. Васільева, Р. Каўгвера і іншых пісьмнікаў. Амаль кожны спектакль сустракаўся гледачамі з вялікай цікавасцю, а тэатральная крытыка рабіла надрабязны аналіз спектакляў. «Отечествен фронт» пісала, што агляд паказаў, як глыбока ўвайшла савецкая п'еса ў рэпертуар балгарскага тэатра, у творчае жыццё рэспублікі. Ідзе працэс актыўнага засваення зместу і

На здымку — сцэна са спектакля «Ваўкі і авечкі» ў Сафійскім тэатры імя Івана Вазова.

БАЛГАРСКАЯ

ЛІСТ
3
САФІИ

МАЗАІКА—73

Аўтар гэтых нататнаў — мастацкі кіраўнік Беларускага харэаграфічнага вучылішча Аляксандр Калядэнка, запрошаны балгарскімі сабрамі ў Сафію для падрыхтоўкі надраў нацыянальнага балета. Надаўна ён прыслаў у штотыднёвік «Літаратура і мастацтва» допіс пра культурнае жыццё братняй краіны. Знаёмім з ім нашых чытачоў.

находлівасці і майстэрства. Афармленне спектакляў — умоўныя дэталі і элементы дэкарацыі — абзначаюць месца і перадаюць атмасферу дзеяння. Вялікая ўвага надаецца кожнаму жэсту і руху акцёра, пластычнай выразнасці і маляўнічай завершанасці мізансцэны. Знешняя форма тут не бывае самазатой рэжысёра; яна накіравана на вылучэнне ўнутранай дынамікі, на стварэнне максімальнай напружанасці і канцэнтраванасці ў дыялогах.

У рэпертуары «Тэатра 199» значнае месца займаюць так званыя монаспектаклі. У іх часта гучаць мантажныя кампазіцыі з вершаў, прозы, дакументаў, эпістэлярнай літаратуры. У якасці прыкладу можна прывесці «Эдзіт Піаф сама прасябе» з выдатнай выканаўцай галоўнай ролі — Т. Масаліцавай, артысткай Народнага тэатра імя Івана Вазова. З поспехам ідуць «Свабоднае месца ў цягніку» С. Стайчава. «Вядзі мяне да зорак» С. Статкова, «Двое і Піфагор» М. Дзінкава, «Чэрвень пачатак лета» Ю. Эдліса. Вабачь тэатр і класіка: сярод апошніх работ — «Іфігенія ў Таўрыдзе» Гётэ, складаная для пастаноўкі любым тэатрам п'еса.

«Тэатр 199» працуе вольна сезон і ўжо заняў аўтарытэтнае месца сярод іншых калектываў сталіцы.

Кульмінацыяй сёлетняга тэатральнага сезона стаў агляд спектакляў, прысвечаных 50-годдзю ўтварэння Савецкай дзяржавы. Толькі ў гэ-

Ідэяй праблематыкі савецкай драматургіі, адзначае газета, новых сродкаў, адлюстравання жыцця якія дыктуюцца яснай палітычнай накіраванасцю сцэнічнага мастацтва.

Як на прыклад такога засваення вопыту савецкай драматургіі, крытыка ўказвае на твор А. Макаёнка «Заціонаны апостал», паказаны Сафійскім сатырычным тэатрам.

Нават яшчэ на вуліцы па шумнаму натоўпу ля ўваходу ў тэатр, які сустракае кожнага прахожага нязменным пытаннем: «Повече билета? — што роўназначна нашаму «Ці няма лішняга білета?» — вы разумецце, што ў Сатырычным ідзе сёння цікавы спектакль.

Вясною мінулага года ў Сафіі праходзілі гастролі Маскоўскага тэатра сатыры. У гастрольным рэпертуары яго была камедыя А. Макаёнка, якая зацікавіла і калектыв сафійскіх артыстаў. І вольна першай прэм'ерай новага тэатральнага сезона стаў спектакль «Заціонаны апостал» у пастаноўцы рэжысёра Барыса Спірава. Гэта, здаецца, наогул, першая беларуская п'еса на балгарскай сцэне.

Балгары любяць жарт, смех, гумар, умеюць цаніць трапінае, дасціннае слова. Да статкова ўспомніць толькі Габрава з яго славытымі жартавікамі! Ды і імёны камедыйных акцёраў Георгія Парцалева, Георгія Калаянчава вядомыя ўсёй краіне. Яны сапраўдныя любімыя гледачоў. Адно толькі з'яўленне іх на

сцэне Сатырычнага тэатра выклікае смех, працяглую ажыўленую рэакцыю глядзельнай залы.

Рэжысёр В. Спіраў і мастак К. Радзеў знайшлі яркае і арыгінальнае рашэнне «Апостала». Тут выкарыстоўваецца пантаміма, прыёмы буфаняды і эксцэнтрыкі, музычныя нумары. Сын, напрыклад, спявае зонгі. Наогул тут шырока гучыць музыка. І гэта дало права крытыцы ахарактарызаваць спектакль як «трагікамічны мюзікл з кантрастна вырашанай партытурай».

Багаце разнастайных рэжысёрскіх прыёмаў і кантрастных выканаўчых фарбаў — ад паўтаной да гіпербалізацыі — надае спектаклю своеасаблівы ўнутраны рытм. У смелым супрацьстаўленні гратэску і драмы выразна гучыць і матыў адзіноцтва, адчужанасці Сына, які жыве ў грамадстве, пабудаваным на гвалце, ашуканстве і эксплуатацыі. Вобраз Сына ў выкананні Косты Карагеоргіева ўзнімаецца да трагедычнай фігуры, якая сама па сабе служыць абвінавачваннем капіталізму.

І тут арыгінальная форма пастаноўкі свядома абрана рэжысёрам, каб падкрэсліць палітычнае гучанне спектакля, які выяўляе маральную сутнасць сучаснага буржуазнага грамадства. Ацэньваючы гэтую работу, газета «Вечерні новіні» пісала: «У гэтым спектаклі Дзяржаўны сатырычны тэатр прадстаў перад сваімі гледачамі посьбітам вострай палітычнай думкі».

На «Міжнароднай выстаўцы рэалістычнага жывапісу ў Балгарыі» было паказана каля 600 работ мастакоў сацыялістычных краін, аб'яд-

наных агульнай тэмай — «Гуманізм і сацыяльны прагрэс». Міжнароднае журы, ў склад якога ўваходзілі буйнейшыя мастакі і мастацтвазнаўцы з розных краін, адзначыла ўзнагародамі работы дзесяці мастакоў, у тым ліку народнага мастака БССР М. Савіцкага за яго «Партызанскую мадонну».

Не змяншаецца традыцыйная цікавасць балгар да беларускай савецкай літаратуры. Актыўны прапагандыст яе часопіс «Пламь» («Полымя»), на старонках якога рэгулярна друкуюцца творы паэзіі, прозы і крытычныя артыкулы. Кніжкі П. Броўкі, М. Танка, А. Адамовіча, І. Шамякіна, В. Быкава і іншых пісьмнікаў можна бачыць у кнігарнях усіх гарадоў краіны.

Пачалася падрыхтоўка да Дзён савецкай літаратуры, якія адбудуцца сёлета ў лістападзе і праводзяцца па ініцыятыве Камітэта балгара-савецкай дружбы, творчых саюзаў, Акадэміі навук і іншых арганізацый. Сталіцай Дзён савецкай літаратуры абраны горад Старая Загора. Тут адкрыецца спецыяльная выстаўка сучаснай беларускай кнігі. У праграме святаў таксама творчыя сустрэчы і літаратурныя чытанні, паказы кінафільмаў па літаратурных творах. Цікавыя мерапрыемствы, якія будуць праходзіць не толькі ў Старой Загоры і Сафіі, але і па ўсёй краіне, будуць яшчэ адным пацверджаннем мацнеючай балгара-савецкай дружбы.

...Чалавеку з Беларусі, які па службовых справах трапіў у гэтую цудоўную краіну, прыемна бачыць на афішах тэатраў і кіно, на вітрынах кнігарняў, на паліцах бібліятэк знаёмыя імёны і назвы. А працэс узаемнага абмену культурнымі каштоўнасцямі паміж братнімі народамі заўсёды дае добрыя плады.

Аляксандр КАЛЯДЭНКА.

СТАРТ У СЛАВАЦКА-БЕЛАРУСКІМ ФІЛЬМЕ

Вялікае шчасце — так найбольш трапіна можна назваць ролю, якую атрымаў малады, але сёння ўжо вельмі вядомы славацкі артыст Мілан Княжка два гады назад. Шчасце, удача, якая надарэецца не часта. Стварыць галоўны вобраз у славацкім фільме, знятым у садружнасці з беларускімі кінематаграфістамі, вобраз Яна Налепкі, — гэта была прапанова нечаканая. І вялікі давер, экзатычны рэжысёрам Марцінам Цяпакам артысту, рэкамендаванаму на галоўную ролю, трэба было апраўдаць добрасумленнай працай.

Так яно і з'явілася. Сумесны славацка-беларускі фільм «Заўтра будзе позна» заваяваў не толькі прэмію на сёлетнім кінафестывалі ў Пльзені, але і цікавасць і прызнанне гледача.

Як жа пераўвасобіўся ў капітана Яна малады артыст, які не зведаў вайны і пра свайго героя ведаў толькі з падручнікаў, літаратуры, успамінаў саратнікаў героя?

— Сапраўды, трэба было знайсці найбольш правільны ключ... У яго пошукх мне вельмі дапамог рэжысёр Цяпак, з якім мы пра Яна Налепку гаварылі цэлымі днямі, часам нават да позняй ночы... У час, калі капітан Налепка ваяваў на тэрыторыі Савецкага Саюза, ён быў прыкладна маім ровеснікам, бо і я, набліжаюся да трыццаці. У час дзеяння фільма Налепка меў ужо свае выразныя погляды, мог арыентавацца ў цяжкіх сітуацыях, і што галоўнае, не здрадзіў сваім ідэалам, сваім прынцыпам, сваёй справе — і застаўся вер-

ны ім да качца. Гэта, на маю думку, вартасці чалавека, важныя не толькі ў час вайны, але і ў кожнай сітуацыі. Налепка быў мне вельмі сімпатычны як чалавек... Найбольш мне дапамагло тое, што здымкі вяліся ў тых жа мясцінах, дзе змагаўся капітан Налепка, і я сустраўся там з многімі людзьмі, якія яго добра ведалі. Праца гэтая была надзвычай цікавая, і я вельмі рады, што меў магчымасць у ёй удзельнічаць...

Так сказаў артыст журналістам, якія цяпер, пасля яго галоўнай ролі ў славацка-беларускім фільме, літаральна асаджаюць яго. Мілан Княжка разам з Магдай Вахарыювай іграў у музычным фільме паводле оперы Гуно «Фаўст і Маргарыта». Іншыя вялікія ролі яго яшчэ чакаюць, але абавязкова будуць, бо такі старту кіно, які быў у гэтага артыста, мае звычайна і свой цікавы працяг...

«Свет сацыялізма»
Чэхаславакія.

ПАМЯЦІ ПІСЬМЕННІКА-ІНТЭРНАЦЫЯНАЛІСТА

У сувязі з 20-годдзем з дня смерці вядомага нямецкага драматурга, пісьмніка, тэатральнага і грамадскага дзеяча Фрыдрых Вольфа грамадскасць Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі наладжвае шэраг мерапрыемстваў, прысвечаных яго жыццю і творчай дзейнасці. Тэатры краіны падрыхтавалі прэм'еры яго п'ес. Напрыклад, у горадзе Нойстрэліц тэатр, які носіць імя Ф. Вольфа, паставіў вядомую драму «Цыяністы калій» і арганізаваў вялікую выстаўку аб гісторыі паставак сцэнічных твораў пісьмніка на сцэнах усяго свету. У Веймары гледачы

знаёмяцца з п'есай, прысвечанай руху супраніўлення фашызму ў Еўропе, — «Патрыёты». «Матросы з Катара» іграюць артыста горада Растока.

Удзельнік баёў за рэспубліканскую Іспанію, рэвалюцыянер, антыфашыст, Фрыдрых Вольф у сваіх драматычных творах імкнуўся раскрыць грамадскія ідэалы персанажаў сваіх п'ес, класавы характар іх паводзін і ўчынкаў. Лепшыя з іх і цяпер уваходзяць у рэпертуар тэатраў сацыялістычных краін.

Мікола ВЯРШЫНІН

ЯК ВЫЙГРАЦЬ У СПОРТЛАТО?

ГУМАРЭСКА

ЯК ВЯДОМА, кожны чалавек мае свае асаблівасці, свае захапленні, або, як гэта зараз называюць, хобі. І гэтае хобі падчас так захапляе, што чалавек апрача яго нічога і ведаць, і разумець не хоча. Адзін збірае маркі, другі калекцыяніруе наклейкі ад запалкавых карабоў. Я ж дзесяць гадоў запар захапляюся латарэлі. Яна мяне вабіла настолькі, што калі адбыўся тыраж, я ў думках то рабіў падарожжа на ўласным «Масквічы», які марыў выйграць, то наведваў далёкія паўднёвыя краіны на пароходзе на выйгранай пуцёўцы.

Але мне не вельмі панцавала: з грашовых выйгрышаў самы большы трапіўся трохрублёвы, а з рэчавых — кішанёвы ліхтарык. Ды я не бедаваў, грошы мае не прапалі марна, а пайшлі ў дзяржаўную скарбонку, а ліхтарык спатрэбіўся і нават стаў маім верным і неразлучным сябрам, бо вуліца, на якой я жыў, дрэнна асветлена, і раней дарогу мне асвятлялі «фары», якія я набываў, падаючы на сваёй вуліцы.

Але як імкліва бяжыць час! Каб паспець за ім, трэба з хуткасцю ракеты ці хоць бы спрынтэра раённага мштабу спяшацца і не адставаць. Час закружвае нас і нашы галовы.

І вось я быў прыёмна ўражаны тым, што ў апошні час з'явілася новая цікавая і захапляючая гульня «спортлато». Я адразу нібы памаладзеў, а пасля кінуўся купляць білеты самай папулярнай гульні нашага часу. І не дзіва! Купіўшы білет «спортлато», адчуваеш сябе больш бадзёрым і падцягнутым. Нібыта

сам становішся чэмпіёнам і рэкардсменам (хоць уранку не робіш нават самай звычайнай фізарадкі). Нават песню напісалі, якая часта гучыць па радыё: «спортлато — цудоўная гульня! Хіба можна заставацца без гульні?»

Набыўшы білет, патрэбна выкрасліць шэсць лічбаў, пад якімі напісаны розныя спартыўныя гульні. А выйграеш, калі патрапіш ад трох да шасці лічбаў.

Як кажучь, у кожнай справе важней за ўсё — сістэма. Бессістэмна можа жыць толькі самы несур'езны чалавек. І я падумаў выпрацаваць у сваёй любімай гульні ўласную сістэму. Здзіўлю свет выдумкай!

Перш за ўсё мне ўздумалася выкрасліць мае нелюбімыя віды спорту, на самой справе: каму патрэбны слабом? Каб адразу ж пусціць ногі на злом? Або бокс. Вось кажучь: спорт мужных! А ці добра хадзіць пасля рынгу са звернутаю набок сківіцай? А футбол яшчэ горш: могуць высадзіць нават рабро! Таму я выкрасліў усе гэтыя непрыемныя віды спорту і адгадаў... усяго адну лічбу.

Але я не страціў надзеі і ў наступны раз, выніку якога чакаю запар, выкрасліў мае любімыя віды спартыўнай барацьбы. Што, напрыклад, можа быць лепш за лыжы? Не спяшаючыся, ідзі сабе ўслед за якім-небудзь

пенсіянерам, хай ён пракладае лыжню, а ты сні на хаду ды атрымлівай асалоду ад водару хвойнага лесу. Найлепш, праўда, гульні ў шашкі. Калі зусім не ведаеш правілаў, дык можаш гуляць у паддаўкі — ніхто не абыграе.

Карацей кажучы, на гэты раз я выкрасліў свае любімыя віды спорту і чакаю... Ну, скажам, выйграць грошы на байдарку. А тады пайду шукаць быструю горную раку, каб выпрабаваць сваю смеласць і спрыт. І тады... ведайце нашых!

Калі ж не выйграю, буду рабіць стаўку на такія віды спорту, да якіх я зусім абыякавы. Вось, скажам, буюр, спідвей, каное, бадмінтон — не адразу і зразумееш, што гэта такое.

Будзе бегчы час, а я буду выдумляць усе новыя камбінацыі: начну выкрасліваць лічбы па вертыкалі, гарызанталі і паралелі. Калі ж не дапаможа, буду рабіць ход канём з сярэдзіны і розных вуглоў. Камбінацыі можа быць безліч, іх хопіць на чарговы дзесяць гадоў. І не важна, што я пакуль што адгадаў усяго адну лічбу і нічога не выйграў: у наступным туры спадзяюся на большую ўдачу. І ўрэшце рэшт важней за ўсё не выйгрыш, а сістэма. А пакуль сахочуся, прыдумаюць новую гульню. Я ж буду ў вечным пошуку і заўжды буду мець сваё хобі.

Такім чынам, да новых выйгрышаў!

Мікіта СТУПА

НЯЎДАЛЫ ВЕРШ

У Максіма ад віна
Нос гарыць, як стоп-сігнал,
Ён вучыўся недзе у...
Працэзаву ён недзе на...
Пра Максіма скажам так:
Недарэка і лайдак,
Дзе ні быў, ні працэзаву,
Добра даўся ён у знак.
Бачыў я яго ў чацвер,
Гаварыў, што ён цяпер
Паважачы чалавек,
Ды яму не вельмі вер...
Верш не клеіцца зусім,
Змарнаваўся толькі з ім.
А чаму і ад чаго? —
Не па сэрцу мне Максім.

Георгій ЮРЧАНКА

КАМАНДЗІРОўКА

Вера ПАЛТАРАН

Авохці мне кіла редактар. Сэрцайка закалацілася. Гэтак чакала выліку і — баласа.

Ціка-а-во. Што ён скажа. Осць кеб ганак:

— Тава-арын супрацоўнік, збірайцеса ў камандзіроўку.

Заходжу. Редактар — сама прыемнасць. З куточкаў вуснаў струменіць ціха пшчота. Перад ім ляжыць... Ой, так і е. Камандзіроўка.

А сам лагодна пазірае і шытаецца, ці хоча я паехаць на Палессе. Яшчэ шытаецца!

Дзіва што хочу!..

І вось ён, запаветны лісток з пячаткай, у руках. От добра. Нацца, паслязўтра ад'езд. А я не падрыхтаваная. От бо толк. Трэба хутчэй збірацца. Блакнот... Алоўкі... Вой, — няма аб'ектыўнасці. Дайно, дай, дзе яна? Без аб'ектыўнасці няможна. Шукаю. Стараюся. Нарэшце знайшла. Накладаю паўненную сумку. Ето кеб не туманіліса вочы ружовасцю...

Паехалі!
Та-та-та, та-та-та, паўязом, прыў-

язом, — шчорда абыцаюць колі на стыхак рэек.

Палессе... Ах, як хорана думаць пра пале!

Добро, я вам скажу, на Палессі. Кожны дзядзько жыць панімае. Ён табе прачытае газету ды яшчэ паслухае, што гавораць па радыё. З такім не напрастарэкуеш.

А цётко!.. Гавары з ёю — не гаворыцца. Пра жыццё-быццё ўсё чысценько раскажа — як сын у арміі служыць, яко ланно дзядзько выкачаласа, хоць сёння вяселейко збірай, яка смакотна картопель выбуяла...

Матэрыялу набярэш — закачайса. Блаславі, як кажучь. Глядзі, кеб саўладаць анно. Ніякія редактары не адмовяцца.

А ў думках яшчэ шпарчэй выстуквайце, любяы. «Даўязом, даўязом...»

Вось і цягнік спыняецца. Выходжу.

— Дзень добры, маё Палессейко! Як мы жывом без нас?..

КАБ ЖА

Капалі кропелькі ціха з капляжа.

Не вараяць на кветках, не гадаў.

Каб умеў я спрытна лётаць.

Так, як страказа.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

Перасталі кроплі ўранку

Капаць з капляжа.

Ты мне сэрца на растанку

Рэжаш без нажа.

Не гадаў я ні на маку,

Ні на палыне.

Па табе я горка плакаў

Наяву і ў сне.

У клубах густога пылу

Тоне шацкі шлях.

Балагол прадаў кабылу.

Едзе ў «Жыгулях».

А вакол буюе лотаць,

Поўсціцца лаза...

Эх, дзён пяць бы мне палётаць

Так —

як страказа!..

У ЦНАТЛІВАЙ БЯЗГРЭШНАСЦІ

Яшчэ не ўсе чарэшні абабраны.

Яшчэ не ўсе дзядзькаты цалаваны.

Міхась РУДКОўСКІ

Я не знаю, хто кінуў мне ў сэрца

Капыліва-сумотны агонь;

Я не знаю, дзе зараз пасецца

Мой блакіты паставы конь.

Хто ж мяне, небараку, пачуе,

Хто прытуліць маю галаву!

Адзінокі, бы вікінг, хаджу я

І, як мамант апошні, жыву.

Гэтак хочацца палкім аленем

Праскакаць у людзей на віду!..

Я паснедаю бульбай з алеем

І к табе цалавацца прыйду.

Я за Ланню нарву ў затоцы

Пук лілеяў, бы мройлівы Лель.

Каб мяне абмінулі суроцы,

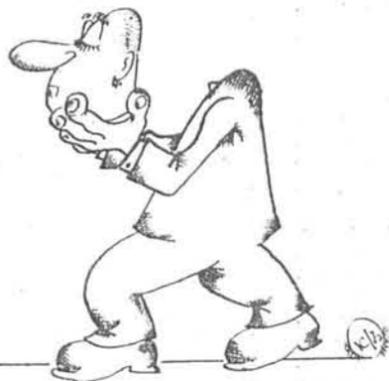
Пасцялі мне з эльвайсаў пасцель.

Буду слухаць каханна напесы,

Усю чарэшню без жалю аддам

І засну, нібы грэшая Ева,

Каб устаць, як цнатлівы Адам...

Мал. К. Кунсо.

А. ШАУЦОУ

Піце квас

Думкі не йшлі...

— Эх, чорт! — не вытрымаў і выляўся Сілвон Гарбуз. — Ну, што гэта такое робіцца?!

Абшчаперыў рукамі галаву. Сціснуў. Аж балоча... Усе роўна пуста, цісні, не цісні. Пуста, пуста і пуста!

Зірнуў у акно — варона там... «Хоць бы яна, абескубленая, што падказала».

— Кар, тэм ня-ма-а... Кар-р!

А каб цябе, паганка... Позірк спыніўся раптам на пузатым жбане.

— О! — мільганула здагадка. — Можна хоць квас дапаможа... Глытну кваску халоденькага.

Наліў кварту — з беражкам! аж. Глынуў. Выпіў. Адразу пасвя-

жэў. Бы ў спякотны дзень які. Ух, ты! Хорана, элегер!

— Чакай, зараз запульсее, заструменіць фантазія... Будуць думкі, тэмы будучы! Вось толькі яшчэ вып'ю.

Дзіўна, ад другой кварты лепш не зрабілася. Ад трэцяй — размарыла. Чацвёртую — не дапіў. Адчуў слабе зусім дрэнна... Толькі і хапіла на два радкі: «Сябры-письменнікі, прашу я вас: у час бязтэм'я — піце квас...»

Васіль ГАПАНОВІЧ

РАЗУМНАЯ ГАЛАВА

Гаварыла вока воку:

«Не магу глядзець далёка».

Жалкавала вуха вуху:

«Ой, як цяжка стала слухаць!»

Галава ж хоць і п'янела,

Але выпіць... «разум» мела.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР. Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзназнага сакратара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела публіцыстыкі — 33-21-53, аддзела культуры — 33-24-62, выдавецтва — 32-22-19, бухгалтэрыі — 32-15-87.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Х. Д. ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. Ц. БАЖКО, Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНИКАУ, Ю. П. ГРЫГОР'ЕУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОУСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАУ, Л. Я. ПРОКША, Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОУ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.